

Zaštita ljudskih prava zatvorenika u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske

Ričković Dundić, Lidija

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:003232>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zagreb

Stručni diplomski studij
Menadžment javnog sektora

DIPLOMSKI RAD

ZAŠTITA PRAVA ZATVORENIKA U ZATVORSKOM
SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

Mentor:
dr. sc. Ninoslav Gregurić Bajza, v. pred.

Naziv kolegija:
ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA

Studentica:
Lidija Ričković Dundić

JMBAG studenta:
234060902

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. POVIJESNI RAZVOJ IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA	5
3. ZATVORSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	9
3.1. UPRAVA ZA ZATVORSKI SUSTAV I PROBACIJU, SREDIŠNJI URED ZA ZATVORSKI SUSTAV	12
3.2. KAZNIONICE.....	14
3.3. ZATVORI.....	17
3.4. ODGOJNI ZAVODI.....	18
3.5. CENTRI.....	19
4. ZATVORENICI – TEMELJNI POJMOVI	22
5. PRAVA ZATVORENIKA I ZAŠTITA PRAVA ZATVORENIKA	23
5.2. MEĐUNARODNI REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE PRAVA ZATVORENIKA	24
5.2. NACIONALNI REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE PRAVA ZATVORENIKA	28
5.3. ZAŠTITA PRAVA ZATVORENIKA	30
5.3.1. UPRAVNI NADZOR	41
5.3.2. PARLAMENTARNI NADZOR.....	42
5.3.3. SUDSKI NADZOR	42
6. ZAKLJUČAK.....	44
7. IZJAVA	46
8. POPIS LITERATURE.....	47
8.1. KNJIGE I ČLANCI	47

8.2. PRAVNI IZVORI.....	47
8.3. INTERNETSKI IZVORI.....	48
9. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	50
10. PRILOZI - PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	51
Predmet: Benzan protiv RH (08. 11. 2002. godine)	51
Predmet: Cenbauer protiv RH (09. 03. 2006.).....	54
ŽIVOTOPIS.....	69

SAŽETAK

Ljudska prava su prirodjena, univerzalna i neotuđiva prava svakog čovjeka koja mu pripadaju na temelju činjenice njegovog postojanja bez obzira na njegovu rasu, boju kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovinu, rođenje ili drugi status, kao i bez obzira na politički, pravni ili međunarodni status zemlje ili područja kojemu pripada. Ljudska prava pripadaju svakom čovjeku samim time što smo svi ljudska bića, a ne zbog toga što je tako zapisano u nekom dokumentu i zakonu koji je donijela neka država. Država ne propisuje i ne odobrava ljudska prava, ali je dužna donijeti zakone kojima će ta prava jamčiti i zaštititi. U tom smislu država je dužna zaštititi ljudska prava i ljudima koji se nalaze na odsluženju zatvorske kazne. Bez obzira što se radi o počiniteljima kaznenih djela, među kojima je određen broj vrlo okrutnih počinitelja za izuzetno teška kaznena djela, ipak se radi o ljudima, kojima sukladno Ustavu, međunarodnim propisima i Zakonom o izvršavanju kazne zatvora pripadaju sva ljudska prava. S tim u vezi, uvodno je u radu prikazan povijesni razvoj izvršavanja kazni za počinitelje kaznenih djela, kao i povijesni razvoj izvršavanja kazne zatvora. Nadalje, opisan je ustroj i djelokrug rada zatvorskog sustava Republike Hrvatske te su objašnjeni temeljni pojmovi koji se koriste u zakonskim odredbama vezano za zatvorenika. Također, opisana su prava zatvorenika i način njihove zaštite u Republici Hrvatskoj, imajući u vidu ne samo domaći nego i relevantan međunarodni zakonodavni i institucionalni okvir zaštite prava zatvorenika. S tim u vezi, cilj rada je utvrditi razinu diskrepancije između normativnog i stvarnog stanja zaštite temeljnih ljudskih prava zatvorenika u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske, te pokušati predložiti mjere za smanjenje uočene diskrepancije.

Ključne riječi: zatvorenik, zatvorski sustav, ljudska prava, kazna zatvora

ABSTRACT

Human rights are the innate, universal and inalienable rights of every human being that belong to him by virtue of his existence, regardless of his race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status, as well as regardless of the political, legal or international status of the country or area to which it belongs. Human rights belong to every person by the very fact that we are all human beings, and not because it is written that way in some document and law passed by some country. The state does not prescribe or approve human rights, but it is obliged to enact laws to guarantee and protect these rights. In this sense, the state is obliged to protect the human rights of people who are serving a prison sentence. Regardless of the fact that they are perpetrators of criminal acts, among whom there are a certain number of very cruel perpetrators of extremely serious crimes, they are still people who, in accordance with the Constitution, international regulations and the Act on Execution of Prison Sentences, have all human rights. In this regard, the paper introduces the historical development of the execution of sentences for perpetrators of criminal acts, as well as the historical development of the execution of prison sentences. Furthermore, the organization and scope of work of the prison system of the Republic of Croatia is described, and the basic concepts used in the legal provisions regarding the prisoner are explained. Also, the rights of prisoners and the way of their protection in the Republic of Croatia are described, taking into account not only the domestic but also the relevant international legislative and institutional framework for the protection of prisoners' rights. In this regard, the aim of the paper is to determine the level of discrepancy between the normative and actual state of protection of the basic human rights of prisoners in the prison system of the Republic of Croatia, and to try to propose measures to reduce the observed discrepancy.

Keywords: prisoner, prison system, human rights, prison sentence

1. UVOD

Ljudska prava su prirodna, univerzalna i neotuđiva prava svakog čovjeka koja mu pripadaju na temelju činjenice njegovog postojanja bez obzira na njegovu rasu, boju kože, spol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, imovinu, rođenje ili drugi status, kao i bez obzira na politički, pravni ili međunarodni status zemlje ili područja kojemu pripada. Ljudska prava pripadaju svakom čovjeku samim time što smo svi ljudska bića, a ne zbog toga što je tako zapisano u nekom dokumentu i zakonu koji je donijela neka država. Država ne propisuje i ne odobrava ljudska prava, ali je dužna donijeti zakone kojima će ta prava jamčiti i zaštititi.

Zaštita prava zatvorenika izazovna je tema prvenstveno zato što se radi o zatvorskom sustavu, koji je vrlo zatvoren sustav, te je na svojevrsan način ovo tabu tema. Bez obzira što se radi o počiniteljima kaznenih djela, među kojima je određen broj vrlo okrutnih počinitelja za izuzetno teška kaznena djela, ipak se radi o ljudima, kojima sukladno Ustavu, međunarodnim propisima i Zakonom o izvršavanju kazne zatvora pripadaju sva ljudska prava.

Stoga je Republika Hrvatska dužna zatvorenicima jamčiti i zaštititi temeljna ljudska prava. U tom smislu Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim aktima i hrvatskim Zakonom o izvršavanju kazne zatvora, zatvorenicima se jamči:

- smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima,
- zaštita osobnosti i tajnosti osobnih podataka,
- prehrana u skladu sa zdravstvenim standardima,
- rad i izobrazba,
- stručna pravna pomoć i pravno sredstvo za zaštitu prava,
- zdravstvena zaštita i zaštita majčinstva,
- dodir s vanjskim svijetom,
- boravak na otvorenom prostoru najmanje 2 sata dnevno,
- kontakt s odvjetnikom,
- vjeroispovijedanje,
- vjenčanje u kaznionici, odnosno zatvoru,

- glasovanje na općim izborima.

Zabranjena je diskriminacija zatvorenika po bilo kojoj osnovi. Ograničavanje zatvorenika u temeljnim pravima dopušteno je samo u granicama nužnim za ostvarivanje svrhe izvršavanja kazne zatvora, odnosno iz razloga održavanja reda i sigurnosti i u postupku propisanom Zakonom. Svaki zatvorenik kojem je nezakonito uskraćeno neko pravo ili je bio izložen bilo kakvom obliku mučenja, zlostavljanja ili ponižavanja, ima pravo na naknadu štete.

Uz korištenje stručne i znanstvene literature, odgovarajućih propisa i dostupnih statističkih podataka, a koristeći se metodama analize i sinteze, indukcije i dedukcije te po potrebi i drugim znanstvenim metodama, u radu se opisuje položaj zatvorenika za vrijeme izvršavanja kazne zatvora, prava koja su zajamčena zatvorenicima unatoč činjenici da im je oduzeta sloboda zbog počinjenja kaznenih djela, ustroj zatvorskog sustava Republike Hrvatske, temeljni pojmovi zatvorenika, kao i regulatorni i institucionalni okviri zaštite prava zatvorenika.

Radom će se proširiti trenutna znanja o pravima zatvorenika i zaštiti prava zatvorenika, a detekcijom stvarnog stanja u zatvorskom sustavu doprinijeti će se buđenju svijesti nadležnih institucija i tijela RH da sustavno i brzo rade na promjenama kako bi se smanjila uočena razina diskrepancije između normativnog i stvarnog stanja zaštite temeljnih ljudskih prava zatvorenika u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske.

2. POVIJESNI RAZVOJ IZVRŠAVANJA KAZNE ZATVORA

Od najstarijih vremena pa sve do danas, svako društvo osuđivalo je i suzbijalo ponašanja koja su bila u suprotnosti sa društvenim normama i smatrana štetnim i opasnim za društvo. Svakako, različite su društvene reakcije bile u primitivnim zajednicama od reakcija u organiziranom društvu.

Cilj reakcije u primitivnim zajednicama bio je uspostava i održavanje reda i ravnoteže zajednice. Prema tome, težište se stavljalo na zajednicu, a ne na pojedinca, dok su kazne za prekršitelje bile protjerivanje iz zajednice (plemena), krvna osveta, te otkupnina ili kompenzacija.

Pojavom klasnog društva, dolazi i do društvene reakcije organiziranog društva. Dolazi do diferencijacije i individualizacije zajednice, te jačanja uloge i položaja pojedinca, dolazi do izražaja briga za vlastiti život i sigurnost, a odgovornost se individualizira. Država je preuzela pravo da kažnjava prijestupnike, kazne postaju javne što znači da su se javno izvršavale, na čemu se zasnivala generalna prevencija. Odmazda i zastrašivanje, kao sankcije počiniteljima kaznenih djela, bile su dominantne sve do 18. stoljeća kada se osnivaju ustanove u kojima su se smještali počinitelji kaznenih djela, te se na taj način izdvajali iz društva i onemogućavali da nastave sa nedozvoljenim ponašanjem.

Donošenjem Deklaracije o pravima čovjeka u Francuskoj 1790. godine, utvrđeni su principi kaznenog zakonodavstva, a početkom 19. stoljeća uvode se mjere preodgajanja, vjerski odgoj i obvezno školovanje, dok se u Sjedinjenim Američkim Državama krajem 18. stoljeća pristupa humanizaciji izvršavanja kazne zatvora, što je značilo prelazak sa grupnog izdržavanja kazne u ćelijski sistem. Na prostoru Republike Hrvatske do 1918. godine, primjenjivao se sistem izvršavanja kazne zatvora kao i za Austro-Ugarsko carstvo, pod čijom vlašću se nalazila Hrvatska, a to je bio irski sustav izvršavanja kazne zatvora.

Sustavi izvršavanja kazne zatvora koji su se javljali kroz povijest su:

- sustav deportacije
- bodovni sustav
- sustav zajedničkog izvršavanja kazne zatvora
- ćelijski sustav

- sustav šutnje
- klasifikacijski sustav
- progresivni sustav
- irski sustav

Sustav deportacije primjenjivao se od najstarijih vremena pa sve do Drugog svjetskog rata, a posebno su ga primjenjivale europske države koje su imale svoje kolonije kao Engleska, Francuska, Italija, Španjolska. Sustav deportacije prva je uvela Engleska koja je osuđenike na smrt deportirala u svoje kolonije, a koristili su se kao radna snaga za najteže fizičke radove, s obzirom da je u kolonijama bio kronični nedostatak radne snage.

Bodovni sustav pojavio se u europskim državama koje su imale svoje kolonije, kao i sustav deportacije. Naročito ga je primjenjivala Engleska prilikom deportacije osuđenika u Australiju, a prvi zatvor koji je funkcionirao po bodovnom sustavu osnovan je na otoku Norfolk. Osnivač zatvora Norfolk bio je kapetan Engleske kraljevske mornarice, Aleksandar Makonaki, pa se ovaj sustav još naziva i makonakijevim sustavom. Glavna karakteristika sustava je ta što je ukinuto vremensko trajanje kazne, a uveden sustav ocjenjivanja u skladu sa vladanjem i zalaganjem na radu.

Sustav zajedničkog izvršavanja kazne zatvora primjenjivao se kroz srednji vijek, a karakteristika je da su svi zatvorenici boravili zajedno, odnosno, danju obavljali teške poslove, dok bi noću spavali zajedno u velikim spavaonicama. U ovom sustavu nije bilo klasifikacije niti kategorizacije zatvorenika, što se očitovalo u negativnom utjecaju zatvorenika jednih na druge, odnosno na kriminalnu infekciju. Prednost ovog sustava bila je u jeftinijoj izgradnji zatvora i lakšoj organizaciji rada zatvorenika.

Ćelijski sustav pojavio se u Sjedinjenim Američkim Državama krajem 18. stoljeća, a značilo je da svaki zatvorenik ima svoju ćeliju (sobu) u kojoj sam boravi cijelo vrijeme. Primjena ovog sustava očitovala se u povećanju negativnih posljedica na zdravlje zatvorenika, što je posljedično dovelo do većeg broja samoubojstava zatvorenika i duševnih oboljenja. Nadalje, izgradnja ovakvih zatvora iziskivala je velika novčana sredstva, a sama organizacija rada bila je nepraktična.

Sustav šutnje nastao je na temeljima ćelijskog sustava, na način da su zatvorenici noću bili smješteni sami u ćelije (sobe), dok su po danu obavljali poslove zajedno, ali bez mogućnosti da razgovaraju, odnosno, razgovor je bio zabranjen. U odnosu na ćelijski sustav, sustav šutnje bio je nešto blaži za zatvorenike, organizacija rada se bolje provodila, dok su zatvorenici dolazili u iskušenje da razgovaraju, a samim time im je prijeto kažnjavanje zbog toga.

Klasifikacijski sustav prvi put se pojavio u Genevi, a očitovao se u tome da su zatvorenici razvrstavani po grupama vodeći računa o individualnim osobinama zatvorenika, dobi, vrsti i duljini kazne, kao i vrsti kaznenog djela koji su počinili. Iako se nisu koristile suvremene metode za klasifikaciju, ovaj sustav je predstavljao veliki napredak u izvršavanju kazne zatvora.

Progresivni sustav zasniva se na shvaćanju da nagli prijelaz iz potpune izolacije na slobodu može imati negativan utjecaj na zatvorenika. Iz toga razloga, progresivni sustav čini kombinaciju više sustava, ćelijskog, bodovnog, zajedničkog izvršavanja i klasifikacijskog sustava, jer predviđa više etapa kroz koje prolaze zatvorenici na izvršavanju kazne zatvora. Po dolasku na izvršavanje kazne, zatvorenici borave u ćeliji sami određeno vrijeme koje se određivalo prema duljini kazne. Po završetku tog razdoblja, zatvorenik se premješta u zajedničke prostorije gdje boravi i radi zajedno sa drugim zatvorenicima, a završna faza je puštanje na uvjetni otpust, ukoliko je tijekom boravka pokazao zalaganje na radu, dobro vladanje, te je ocijenjeno da po izlasku na slobodu neće više činiti kaznena djela.

Irski sustav nastao je kao unaprjeđenje progresivnog sustava, na način da je uvedena još jedna faza tijekom izvršavanja kazne zatvora. Prije samog puštanja zatvorenika na slobodu, zatvorenik je premješten u odjel za slobodnjake. Ovaj odjel obično se nalazio izvan samog zatvora, na zatvorskim ekonomijama gdje su zatvorenici radili u uvjetima kao i na slobodu, ali ipak pod nadzorom.

Na prostoru Republike Hrvatske, primjenjivalo se austrougarsko zakonodavstvo, kao i iskustvo i tradicija u izvršavanju kazne zatvora, sve do osnivanja Kraljevine SHS, a i u toj zajedničkoj državi, zadržana je praksa funkcioniranja zatvorskog sustava po uzoru na austrougarski sustav, ne samo u praksi, već i u arhitekturi, modelu sustava, te tipu ustanova.

Nakon Drugog svjetskog rata, na području SFR Jugoslavije, izvršavanje kazne zatvora bilo je organizirano na saveznoj razini, te u resoru unutarnjih poslova. Godine 1968. izmjenama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, nadležnost nad zatvorskim sustavom prešao je sa savezne razine na republičku razinu i u resor pravosuđa, što je značilo da svaka republika i pokrajina za sebe oblikuje i unaprjeđuje svoj zatvorski sustav. U SR Hrvatskoj je u svibnju 1974. godine donesen Zakon o izvršavanju krivičnih i prekršajnih sankcija¹. Zakonom su ustrojene kazneno-popravne ustanove u kojima se izvršavaju kazne zatvora i to kao kazneno-popravni domovi i okružni zatvori². Kazna zatvora ili preostali dio kazne zatvora do jednog mjeseca izvršavao se u okružnim zatvorima, a sve ostale kazne su se izvršavale u kazneno-popravnim domovima.

Osamostaljenjem Republike Hrvatske 1991. godine, zatvorski sustav nastavio je funkcionirati na dotadašnjoj legislativi, uz određene izmjene i dopune, dok je 2000. godine na snagu stupio Zakon o izvršavanju kazne zatvora, kojim su se stvorile predispozicije za modernizaciju sustava u skladu sa najvišim europskim standardima u području izvršavanja kazne zatvora i zaštite prava zatvorenika.

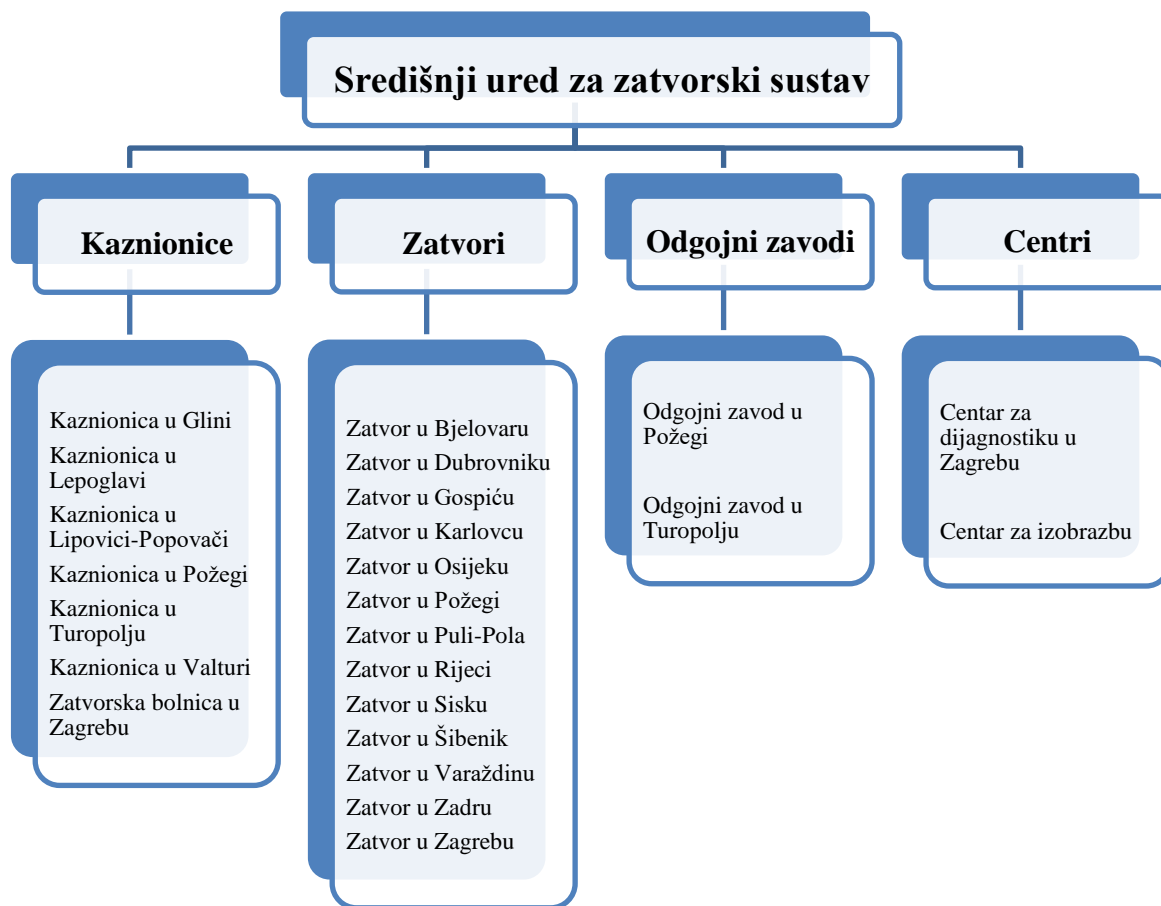
¹ Zakon o izvršavanju krivičnih i prekršajnih sankcija, „Narodne novine“ broj 21/1974.

² Zakon o izvršavanju krivičnih i prekršajnih sankcija, „Narodne novine“ broj 21/1974, članak 24. Sukladno važećim nazivima, kazneno-poprave ustanove su kaznena tijela, kazneno-popravni domovi su kaznionice, dok su okružni zatvori, zatvori.

3. ZATVORSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Zatvorski sustav u Republici Hrvatskoj organiziran je kao Uprava za zatvorski sustav i probaciju, koja je jedinstvena upravna organizacija u sastavu ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa. Poslovi izvršavanja kazne zatvora predstavljaju poslove koji su od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku³. Upravna organizacija nadležna za zatvorski sustav obavlja upravne i stručne poslove vezane za izvršavanje kazne zatvora.

Temeljni propis na temelju kojeg je uređeno izvršavanje kazne zatvora u Republici Hrvatskoj je Zakon o izvršavanju kazne zatvora⁴. Osim Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Ustav Republike Hrvatske, kao i drugi nacionalni zakoni i međunarodni pravni izvori reguliraju prava zatvorenika.

Slika 1: Organizacijska struktura zatvorskog sustava Republike Hrvatske

Izvor: izrada autora na temelju Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, "Narodne novine" broj 97/2020 i 85/2022

³ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj: 14/2021, članak 1., stavak 2.

⁴ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021.

Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave⁵ propisana je organizacijska struktura Uprave za zatvorski sustav i probaciju koju čine Služba za elektronički nadzor, Odjel za psihološku potporu službenicima zatvorskog sustava i probacije (ustrojstvene jedinice u Upravi za zatvorski sustav i probaciju izvan sastava drugih ustrojstvenih jedinica u sjedištu), Središnji ured za zatvorski sustav, Središnji ured za probaciju, sedam kaznionica (Zatvorska bolnica u Zagrebu ima status kaznionice), četrnaest zatvora, dva odgojna zavoda, Centar za dijagnostiku u Zagrebu te Centar za izobrazbu.

Sukladno zakonskim odredbama, u ustrojstvenim jedinicama upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav, kaznu zatvora izdržavaju punoljetne osobe kojima je izrečena kazna zatvora u kaznenom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku i kazna zatvora kojom je zamijenjena izrečena novčana kazna (supletorna kazna), te se izvršavaju sigurnosne mjere izrečene uz kaznu zatvora. U ustrojstvenim jedinicama upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav kaznu izdržavaju maloljetnici i mlađi punoljetnici kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora. Također se izvršava odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod izrečena maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Mjera istražnog zatvora, prekršajnog zadržavanja i ekstradicijskog pritvora izvršava se u ustrojstvenim jedinicama upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav. U kaznionicama i zatvorima izvršavaju se i sigurnosne mjere izrečene uz kaznu zatvora⁶.

Sukladno Zakonu o izvršavanju kazne zatvora glavna svrha izvršavanja kazne zatvora jest, uz čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, njegovo osposobljavanje za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima⁷.

Poslovi izvršavanja kazne zatvora u nadležnosti su suca izvršenja i upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav, dok upravna organizacija nadležna za zatvorski sustav u provođenju poslova izvršavanja kazne zatvora surađuje sa drugim državnim tijelima i pravnim osobama, a o radu zatvorskog sustava jednom godišnje, Vlada Republike Hrvatske

⁵ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, "Narodne novine", broj 97/2020 i 85/2022.

⁶ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj: 14/2021, članak 25.: „U kaznionicama odnosno zatvorima izvršavaju se sigurnosne mjere izrečene uz kaznu zatvora koje se izvršavaju sukladno uvjetima propisanim zakonom kojim se uređuju kaznena djela i kaznenopravne sankcije te drugim posebnim propisima.“

⁷ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj: 14/2021, članak 3.: „Glavna svrha izvršavanja kazne zatvora jest, uz čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, njegovo osposobljavanje za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima, čime se pridonosi zaštiti društvene zajednice.“

izvješćuje Hrvatski sabor⁸.

U unutarnjoj ustrojstvenoj jedinici upravne organizacije, Centru za izobrazbu, provodi se stručna izobrazba za službenike zatvorskog sustava. Središnji ured za zatvorski sustav obavlja unutarnji nadzor pravilnog, pravovremenog i zakonitog rada unutarnjih ustrojstvenih jedinica, službenika i namještenika zatvorskog sustava.

Slika 2: Zatvorski sustav Republike Hrvatske

Izvor: Značaj podrške obitelji u ostvarivanju svrhe izvršavanja kazne zatvora, Bauer Ksenija, Zagreb, 2012.

Vizija Uprave za zatvorski sustav i probaciju je „Koodinirani sustav usklađen s europskim

⁸ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj: 14/2021, članak 9.: „(1) Poslovi izvršavanja kazne zatvora u nadležnosti su suca izvršenja i ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa koje te poslove obavlja putem unutarnje ustrojstvene jedinice nadležne za zatvorski sustav (u daljnjem tekstu: upravna organizacija za zatvorski sustav) u čijem sastavu jesu Središnji ured upravne organizacije za zatvorski sustav (u daljnjem tekstu: Središnji ured) i kaznionice odnosno zatvori. (2) U provođenju poslova izvršavanja kazne zatvora upravna organizacija za zatvorski sustav surađuje s drugim državnim tijelima, znanstvenim i drugim ustanovama i institucijama, strukovnim udrugama i drugim pravnim osobama radi poboljšavanja uvjeta izvršavanja kazne zatvora te pomoći zatvorenika nakon otpusta. (3) O radu zatvorskog sustava Vlada Republike Hrvatske izvješćuje Hrvatski sabor jedanput godišnje.“

standardima u kojem se suradnjom na svim razinama službenika i namještenika zaposlenih u zatvorskom sustavu potiče osobe lišene slobode/maloljetnike da se kroz aktivno i odgovorno korištenje vremena provedenog na izvršavanju kazne zatvora/odgojne mjere pripreme za život na slobodi u skladu sa zakonom i društvenim pravilima⁹.“

Misija Uprave za zatvorski sustav i probaciju je „Osigurati uvjete za ostvarivanje glavne svrhe izvršavanja kazne zatvora i/ili izvršavanja odgojne mjere uz čovječno postupanje i poštovanje dostojanstva osobe koja se nalazi na izdržavanju kazne zatvora ili izvršavanju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, kroz jasno postavljene ciljeve, sigurno radno okruženje, motivirano osoblje i suradnju s lokalnom zajednicom i organizacijama civilnog društva¹⁰.“

3.1. UPRAVA ZA ZATVORSKI SUSTAV I PROBACIJU, SREDIŠNJI URED ZA ZATVORSKI SUSTAV

Središnji ured za zatvorski sustav upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav ustrojen je u sjedištu Ministarstva pravosuđa i uprave, te je sastavni dio ministarstva u sjedištu. Unutarnje ustrojstvene jedinice Središnjeg ureda za zatvorski sustav prate specifičnosti poslova kaznenih tijela¹¹. Upravnom organizacijom nadležnom za zatvorski sustav upravlja ravnatelj nadležan za zatvorski sustav koji je ujedno i čelnik Središnjeg ureda za zatvorski sustav¹².

U Središnjem uredu za zatvorski sustav ustrojene su slijedeće ustrojstvene jedinice¹³:

- Služba za unutarnju kontrolu
- Sektor za financije, gospodarske aktivnosti i rad zatvorenika
 - o Služba za gospodarske aktivnosti i rad zatvorenika
 - o Služba za financije i nabavu
- Sektor za upravne poslove zatvorskog sustava

⁹ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Zagreb, 2022.

¹⁰ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Zagreb, 2022.

¹¹ Pojam kaznena tijela u širem smislu označava kaznionice, zatvore, Centar za dijagnostiku i odgojne zavode.

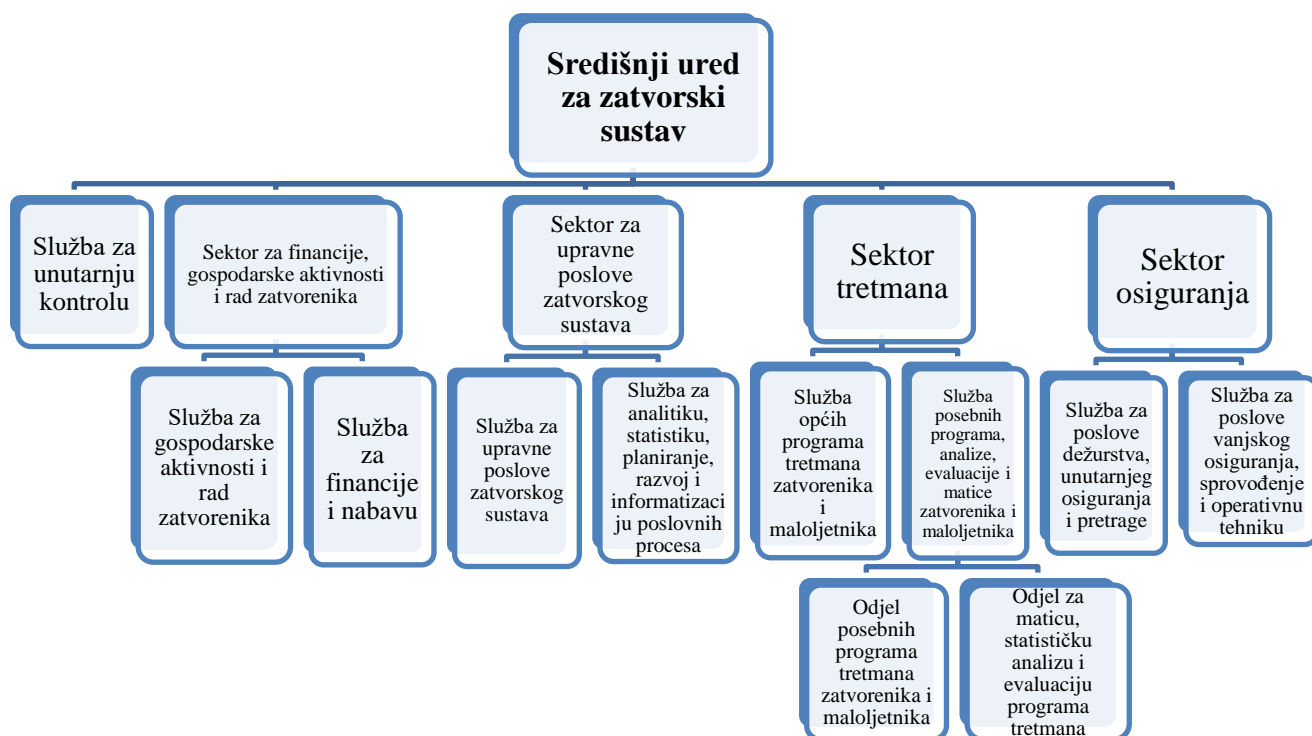
¹² Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj: 14/2021, članak 21., stavak 2.

¹³ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, "Narodne novine", broj 97/2020 i 85/2022.

- Služba za upravne poslove zatvorskog sustava
- Služba za analitiku, statistiku, planiranje, razvoj i informatizaciju poslovnih procesa
- Sektor tretmana
 - Služba općih programa tretmana zatvorenika i maloljetnika
 - Služba posebnih programa, analize, evaluacije i matice zatvorenika i maloljetnika
 - Odjel posebnih programa tretmana zatvorenika i maloljetnika
 - Odjel za maticu, statističku analizu i evaluaciju programa tretmana
- Sektor osiguranja
 - Služba za poslove dežurstva, unutarnjeg osiguranja i pretrage
 - Služba za poslove vanjskog osiguranja, sprovođenja i operativnu tehniku

Poslovi Središnjeg ureda za zatvorski sustav propisani su Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave¹⁴.

¹⁴ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, „Narodne novine“ broj 97/2020 i 85/2022, članak 147.: „Središnji ured za zatvorski sustav prati i nadzire zakonitost i pravilnost rada i postupanja kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda, Centra za dijagnostiku u Zagrebu (kaznena tijela) i Centra za izobrazbu, odnosno prati i nadzire postupak izvršavanja pojedinačnih programa izvršavanja kazne zatvora i odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod; obavlja pravne i stručne poslove upravljanja kaznenim tijelima i Centrom za izobrazbu; obavlja poslove ujednačavanja prakse i postupanja kaznenih tijela; prati ostvarivanja prava zatvorenika, istražnih zatvorenika, kažnjenika i maloljetnika (osoba lišenih slobode); donosi odluke i poduzima mjere u svezi izvršavanja kaznenopravnih sankcija i mjera iz djelokruga Uprave, te odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod; obavlja poslove planiranja, osiguranja i nadzora nad upravljanjem kaznenim tijelima i Centrom za izobrazbu; obavlja upravne i stručne poslove vezane za planiranje, razvoj i upravljanje ljudskim potencijalima te planiranje, praćenje i unapređenje gospodarskih, materijalnih, infrastrukturnih i stručnih uvjeta za njihovo izvršavanje; obavlja nadzor nad pravilnosti i zakonitosti rada i postupanja kaznenih tijela i Centra za izobrazbu iz djelokruga navedenih poslova; izrađuje stručna mišljenja u okviru svoga djelokruga na dostavljanje nacrti prijedloga zakona i prijedloge drugih propisa i akata; surađuje s drugim unutarnjim ustrojstvenim jedinicama Ministarstva; surađuje s drugim unutarnjim ustrojstvenim jedinicama Ministarstva, tijelima državne uprave, institucijama, te međunarodnim udruženjima u svezi obavljanja poslova iz svoga djelokruga; vodi potrebne evidencije, te obavlja i druge poslove iz svoga djelokruga.“

Slika 3: Organizacijska struktura Središnjeg ureda za zatvorski sustav

Izvor: izrada autora na temelju Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, "Narodne novine" broj 97/2020 i 85/2022.

3.2. KAZNIONICE

Kaznionice su posebne ustrojstvene jedinice upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav ustrojene izvan sjedišta Ministarstva pravosuđa i uprave u kojima se izvršavaju kazne zatvora i kazna maloljetničkog zatvora¹⁵. Kaznionice osniva i ukida Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministra nadležnog za poslove pravosuđa. U kaznionicama kazne zatvora izvršavaju¹⁶:

¹⁵ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 21., stavak 1.

¹⁶ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 22.

- osuđeni punoljetni muškarci
- osuđene punoljetne žene
- osuđeni mlađi punoljetni muškarci
- osuđene mlađe punoljetne žene.

Kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u posebnim odjelima koji su ustrojeni unutar kaznionice za smještaj maloljetnika. Kaznionice mogu imati odjele za smještaj zatvorenika u sjedištu ili izvan sjedišta kaznionice koji nemaju status ustrojstvenih jedinica, a koje osniva i ukida ravnatelj nadležan za zatvorski sustav. Nadalje, odlukom ravnatelja nadležnog za zatvorski sustav u kaznionici se može ustrojiti poseban odjel za izvršavanje istražnog zatvora.

Slika 4: Kaznionica u Lepoglavi

Izvor: <https://www.zagorje-international.hr/2023/02/02/janica-i-ivica-kostelic-u-boravili-u-zatvoru-u-lepoglavi/>

Zatvorska bolnica u Zagrebu je kaznionica koja ima status zdravstvene ustanove¹⁷. U Nacionalni registar pružatelja zdravstvene zaštite, koji vodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo, upisuju se Zatvorska bolnica u Zagrebu i odjeli zdravstvene zaštite zatvorenika ustrojeni u kaznionicama i zatvorima, kao pružatelji zdravstvene zaštite¹⁸.

Slika 5: Zatvorska bolnica u Zagrebu

Izvor: <https://www.24sata.hr/news/silovali-ga-u-zatvorskoj-bolnici-tjerali-ga-da-popije-mokracu-i-jede-izmet-tukli-ga-i-prijetili-mu-789591>

U Republici Hrvatskoj ustrojeno je 7 (sedam) kaznionica i to: Kaznionica u Glini,

¹⁷ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 23., stavak 1.: „Zatvorska bolnica u Zagrebu je kaznionica sa statusom zdravstvene ustanove koja može obavljati djelatnosti specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite, ljekarničku djelatnost, higijensko-epidemiološku djelatnost u suradnji s nadležnim higijensko-epidemiološkim službama sustava javnog zdravstva, djelatnost bolničkog liječenja i zdravstvene njege osoba lišenih slobode u kaznionicama odnosno zatvorima i izvršavanje sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja izrečene uz kaznu zatvora.“

¹⁸ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 23., stavak 2.

Kaznionica u Lepoglavi, Kaznionica u Lipovici-Popovači, Kaznionica u Požegi, Kaznionica u Turopolju, Kaznionica u Valturi i Zatvorska bolnica u Zagrebu. Prema stupnju sigurnosti, kao i ograničenja slobode kretanja, kaznionice mogu biti zatvorene, poluotvorene i otvorene. Također, bez obzira na stupanj sigurnosti kaznionice, kaznionice mogu imati zatvorene, poluotvorene i otvorene odjele za smještaj zatvorenika.

3.3. ZATVORI

Zatvori su posebne ustrojstvene jedinice upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav ustrojeni izvan sjedišta Ministarstva pravosuđa i uprave u kojima se izvršava istražni zatvor,, zadržavanje određeno u prekršajnom postupku, kazna zatvora i novčana kazna koja je zamijenjena kaznom zatvora a izrečena u kaznenom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku. Zatvorenici mogu biti punoljetni muškarci, punoljetne žene, mlađi punoljetni muškarci i mlađe punoljetne žene. Zatvore osniva i ukida Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministra nadležnog za poslove pravosuđa, za područje jednog ili više županijskih sudova. Zatvori mogu imati odjele za smještaj zatvorenika u sjedištu ili izvan sjedišta zatvora koji nemaju status ustrojstvenih jedinica, a koje osniva i ukida ravnatelj nadležan za zatvorski sustav¹⁹.

¹⁹ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 24.

Slika 6: Zatvor u Zagrebu

Izvor: <https://www.zagreb.info/vijesti/korona-usla-u-zagrebacki-zatvor-pravosudni-policijci-u-samoizolaciji/269846/>

U Republici Hrvatskoj ustrojeno je 14 (četrnaest) zatvora i to: Zatvor u Bjelovaru, Zatvor u Dubrovniku, Zatvor u Gospiću, Zatvor u Karlovcu, Zatvor u Osijeku, Zatvor u Požegi, Zatvor u Puli-Pola, Zatvor u Rijeci, Zatvor u Sisku, Zatvor u Splitu, Zatvor u Šibeniku, Zatvor u Varaždinu, Zatvor u Zadru i Zatvor u Zagrebu. Prema stupnju sigurnosti, kao i ograničenja slobode kretanja, zatvori su zatvorenog tipa. Bez obzira na stupanj sigurnosti zatvora, zatvori mogu imati zatvorene, poluotvorene i otvorene odjele za smještaj zatvorenika²⁰.

3.4. ODGOJNI ZAVODI

Odgojni zavodi su posebne ustrojstvene jedinice upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav ustrojeni izvan sjedišta Ministarstva pravosuđa i uprave u kojima se izvršava odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod izrečena u kaznenom postupku maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

²⁰ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 26.

Slika 7: Odgojni zavod u Turopolju

Izvor: <https://cityportal.hr/video-odgojni-zavod-turopolje-dobio-novu-zgradu-a-dvije-su-obnovljene/>

U Republici Hrvatskoj ustrojena su 2 (dva) odgojna zavoda i to: Odgojni zavod u Požegi i Odgojni zavod u Turopolju. U Odgojnom zavodu u Požegi, odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod izvršavaju maloljetne ženske osobe, dok u Odgojnom zavodu u Turopolju, odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod izvršavaju maloljetne muške osobe.

3.5. CENTRI

U Republici Hrvatskoj ustrojena su 2 (dva) centra i to: Centar za dijagnostiku u Zagrebu i Centar za izobrazbu u Zagrebu. Centri su posebne ustrojstvene jedinice upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav ustrojeni izvan sjedišta Ministarstva pravosuđa i uprave.

Centar za dijagnostiku u Zagrebu ustrojen je radi obavljanja stručnih poslova medicinske, socijalne, psihološke, socijalno-pedagoške i kriminološke obrade zatvorenika u svrhu procjene kriminogenih rizika i tretmanskih potreba, njihove klasifikacije, predlaganja orijentacijskog programa izvršavanja, te predlaganja kaznionice odnosno zatvora u kojoj će

zatvorenik nastaviti izvršavati kaznu zatvora²¹. U Centru za dijagnostiku u Zagrebu za svakog se zatvorenika radi cjelovita dijagnostika sadašnjeg stanja koja se sastoji od psihološke, pedagoške, socijalne, kriminološke i medicinske obrade, utvrđuju se osobine koje su u izravnoj ili posrednoj vezi s kaznenim djelom i kriminalnim ponašanjem općenito, predlažu se osnovni tretmanski postupci nužni za ostvarivanje svrhe izdržavanja kazne, te se na osnovu toga formira prijedlog o izboru vrste i tipa kaznenog tijela gdje će se nastaviti izvršavanje kazne zatvora. Tijekom boravka u Centru za dijagnostiku u Zagrebu, zatvorenicima se pruža stručna psihološka, socijalna ili pravna pomoć u svrhu olakšavanja prilagodbe na uvjete izdržavanja kazne zatvora.

Slika 8: Centar za izobrazbu u Zagrebu

Izvor: <https://mpu.gov.hr/zatvorski-sustav/tijela-zatvorskog-sustava/centri/centar-za-izobrazbu/centar/15132>

Centar za izobrazbu u Zagrebu je ustrojen radi obavljanja stalne stručne izobrazbe državnih službenika i namještenika upravne organizacije za zatvorski sustav, a ostalih osoba u slučaju

²¹ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 21., stavak 6.

potrebe²². Izobrazba državnih službenika zatvorskog sustava odnosi se na stjecanje posebnih znanja i vještina potrebnih za obavljanje specifičnih poslova vezanih uz zatvorenike i maloljetnike. Centar za izobrazbu direktno se ne bavi neposrednim radom s osobama kojima je oduzeta sloboda, ali unatoč tome postoji visoka funkcionalna povezanost Centra s drugim ustrojstvenim jedinicama i upravnom organizacijom nadležnom za zatvorski sustav u cjelini koja se očituje na načine da osposobljava službenika za pružanje potrebne skrbi, humanog tretmana i sigurnog okruženja zatvorenicima, te povezanost u smislu korištenja i raspolaganja materijalnim i drugim resursima.

²² Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 21., stavak 7.

4. ZATVORENICI – TEMELJNI POJMOVI

Zakon o izvršavanju kazne zatvora razlikuje pojedine pojmove kojima se označava pojedina kategorija zatvorenika, a to su²³:

- osoba lišena slobode je osoba kojoj je u kaznenom postupku određen istražni zatvor, osoba kojoj je u prekršajnom postupku određeno prekršajno zadržavanje, osoba kojoj je izrečena kazna zatvora u kaznenom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku ili je izrečena novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora
- istražni zatvorenik je osoba kojoj je odlukom suda određen istražni zatvor i nalazi se na izvršavanju istražnog zatvora
- osuđenik je osoba kojoj je pravomoćno izrečena kazna zatvora, a ne nalazi se na izdržavanju kazne u kaznionici odnosno zatvoru, ili joj je odobren prekid izdržavanja kazne, ili je uvjetno otpuštena
- zatvorenik je osoba kojoj je izrečena kazna zatvora zbog kaznenog djela i nalazi se na izdržavanju kazne zatvora u kaznionici odnosno zatvoru
- kažnjenik na prekršajnom zadržavanju je osoba kojoj je odlukom suda određeno prekršajno zadržavanje i nalazi se na izvršavanju prekršajnog zadržavanja u zatvoru
- kažnjenik je osoba kojoj je u prekršajnom postupku izrečena kazna zatvora ili je novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora
- članovi obitelji zatvorenika i osuđenika jesu: bračni ili izvanbračni drug zatvorenika i osuđenika, životni ili neformalni životni partner zatvorenika i osuđenika, srodnik u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi do zaključno trećeg stupnja, tazbinski srodnik do zaključno drugog stupnja, te skrbnik.

Prema tome, može se reći da pojam zatvorenika razlikujemo u užem smislu i u širem smislu. Zatvorenik u užem smislu označava osobu kojoj je izrečena kazna zatvora zbog kaznenog djela, a ista se nalazi na izdržavanju kazne zatvora. Zatvorenik u širem smislu riječi podrazumijeva sve osobe koje se nalaze na izvršavanju kazne zatvora, kazne maloljetničkog zatvora, kao i istražnog zatvora.

²³ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 2.

5. PRAVA ZATVORENIKA I ZAŠTITA PRAVA ZATVORENIKA

Sukladno teoriji prirodnog prava, svaki čovjek ima određena prava bez obzira da li su mu ta prava priznata trenutnim postojećim pozitivnim pravnim normama. Radi se o pravima koja se ne mogu oduzeti (na primjer pravo na život), već ih se mora priznati. Uzimajući u obzir društveni i civilizacijski razvoj u povijesnim razdobljima, opseg prava se razlikovao i različito određivao. Ljudska prava, uzimajući u obzir vrijeme prihvaćanja, mogu se podijeliti na tri generacije²⁴. Prvu generaciju čine prava priznata deklaracijama o pravima čovjeka i građanina iz 18. stoljeća, druga generacija prava su socijalna i gospodarska prava prihvaćena početkom 20. stoljeća, dok treća generacija prava, kao „najmlađa prava čovjeka“ odnose se na zaštitu okoliša i svih živih bića (Babić, Josipović i Tomašević, 2006).

Temeljna ljudska prava zatvorenika propisana su Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim ugovorima, te Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Zabranjena je diskriminacija zatvorenika po bilo kojoj osnovi. Ograničavanje zatvorenika u temeljnim pravima dopušteno je samo u granicama nužnim za ostvarivanje svrhe izvršavanja kazne zatvora, odnosno iz razloga održavanja reda i sigurnosti i u postupku propisanom Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Do povreda elementarnih ljudskih prava za vrijeme izvršavanja kazni koje predstavljaju oduzimanje slobode vrlo lako može doći, te se od sredine 20. stoljeća ovo područje znatno bolje pravno regulira, a prema Šeparoviću (2003.), zaštita se ostvaruje na tri načina²⁵:

- zaštitom općih ljudskih prava koja vrijede za sve, pa tako i za zatvorenike
- zaštitom prava zatvorenika uopće
- posebnom zaštitom pojedinih kategorija zatvorenika (žene, maloljetnici, bolesni).

Nadzor nad postupanjem sa zatvorenicima u kaznionicama i zatvorima kao i prema maloljetnicima u odgojnim zavodima, sukladno zakonima, obavljaju Središnji ured za zatvorski sustav upravne organizacije nadležne za zatvorski sustav u sastavu ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, sudac izvršenja županijskog suda, Pučka pravobraniteljica, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Pravobraniteljica za djecu i Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, nevladine

²⁴ V. Babić, M. Josipović, G. Tomašević: Hrvatski zatvorski sustav i zaštita ljudskih prava zatvorenika, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 13, broj 2/2006, stranica 700.

²⁵ Šeparović Z., Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju, Zagreb, 2003., stranica 36.

udruge koji se bave zaštitom ljudskih prava, te periodički Europski odbor za sprječavanje mučenja, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja Vijeća Europe, Odbor Ujedinjenih naroda protiv mučenja, Pododbor Ujedinjenih naroda za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Na pitanje zašto je potrebno posebnu pozornost usmjeriti na zaštitu ljudskih prava zatvorenika, odgovor se nalazi u činjenici da samim zatvaranjem, odnosno, oduzimanjem slobode, zatvorenici se nalaze u nepovoljnijem položaju od ostatka populacije jer im je oduzeto jedno od temeljnih ljudskih prava, pravo na slobodu.

5.2. MEĐUNARODNI REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE PRAVA ZATVORENIKA

Međunarodna pravna pravila kojima se štite prava zatvorenika čine temelj odredbi Zakona o izvršavanju kazne zatvora koje se odnose na minimalne standarde koji se moraju osigurati u postupanju sa zatvorenicima za vrijeme izvršavanja kazne zatvora. Prilikom postupanja sa zatvorenicima, postavljeni i propisani minimalni standardi se ne smiju spustiti na nižu razinu od propisane, dok se svakako mogu proširiti i priznati prava. Najvažniji međunarodni regulatorni okvir kojima se štite prava zatvorenika su:

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima²⁶
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima (Mandelina pravila) iz 1955. godine
- Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja²⁷
- Europska minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima iz 1973. godine
- Konvencija o transferu osuđenih osoba Vijeća Europe²⁸
- Europska zatvorska pravila iz 1987. godine i 2006. godine

²⁶ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 16. prosinca 1966. godine, New York, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 12/1993.

²⁷ Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 10. prosinca 1984. godine, New York, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 12/1993 i 14/1997.

²⁸ Konvencija o transferu osuđenih osoba Vijeća Europe, 21. ožujka 1983. godine, Strasbourg, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 14/1994 i 5/2001.

- Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Strasbourg, 26. studenoga 1987. godine
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²⁹
- Preporuka Europskog parlamenta Vijeću o pravima zatvorenika u Europskoj uniji, 2003. godina
- Presude Europskog suda za ljudska prava.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima predstavlja međunarodnu razinu zaštite temeljnih prava zatvorenika kao pravni izvor. Ovim paktom posebno se određuju uvjeti pod kojima se postupa prema osobama koje su lišene slobode, pa tako u članku 10., stavku 1. propisano je da „se sa svima koji su lišeni slobode mora postupati čovječno i s poštivanjem prirodnog dostojanstva ljudske osobe“³⁰. Mehanizam za nadzor provedbe odredbi Pakta je Odbor za prava čovjeka. Odbor na temelju dostavljenih izvješća država stranaka donose primjedbe i preporuke, a Odboru se mogu izravno obratiti i pojedinci. S obzirom da preporuke i odluke Odbora nemaju obvezujući karakter za države članice, upitna je djelotvornost samog Odbora.

Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima donijeta su 1955. godine, dok je 2015. godine usvojena revidirana verzija. Revidirana verzija, u čast pokojnog predsjednika Južnoafričke Republike, Nelsona Mandele, nazvana su Mandelina pravila. Svrha Mandelinih pravila je da se postave dobra načela i prakse u postupanju sa zatvorenicima, te da budu općeprihvaćena. Posebna pozornost dana je pravilima za primjenu stegovnih mjera koje ne smiju uključivati mučenje niti neko drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje (pravilo 43.)³¹. Unatoč činjenici da su Mandelina

²⁹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 4. studenoga 1950. godine, Rim, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 6/1999.

³⁰ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 16. prosinca 1966. godine, New York, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 12/1993, članak 10., stavak 1.

³¹ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima: Pravilo 43.: „1. Ni u kojem slučaju ograničenja ili stegovne mjere ne smiju uključivati mučenje ili drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Sljedeće prakse posebice su zabranjene:

- (a) neograničeno upućivanje u samicu;
- (b) produljeno upućivanje u samicu;
- (c) smještanje zatvorenika u mračnu ili stalno osvijetljenu ćeliju;
- (d) tjelesno kažnjavanje ili smanjenje količine hrane ili vode za piće;
- (e) kolektivno kažnjavanje.

2. Sredstva za ograničenje kretanja ne smiju se koristiti u svrhu kažnjavanja stegovnih prijestupa. 3. Stegovne ili ograničavajuće mjere ne smiju uključivati zabranu kontakta s obitelji. Sredstva kontaktiranja obitelji smiju biti ograničena isključivo u ograničenom razdoblju i u mjeri u kojoj je to nužno za održavanje sigurnosti i reda.“

pravila pravno neobvezujuća, postigla su snažan utjecaj na polju zaštite prava zatvorenika. Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja Ujedinjenih naroda svojim odredbama zabranjuje mučenje u bilo kojem pojavnom obliku, a države stranke imaju obvezu poduzimati zakonodavne, sudske i druge mjere sa ciljem sprječavanja mučenja. Odredbom članka 1. Konvencije, definirano je mučenje, odnosno tortura³². Konvencijom je ustrojen Odbor protiv mučenja (CAT) kojemu je zadatak nadzor primjene odredbi Konvencije, dok je državama strankama nametnuta obveza ustrojavanja i uspostave preventivnih mehanizama za sprječavanje mučenja osoba kojima je oduzeta sloboda, kao neovisnog nacionalnog tijela. Konvencijom, odnosno Fakultativnim protokolom uz Konvenciju, osnovan je i Pododbor za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (SPT), koji ima preventivni zadatak u pogledu inovativnog, održivog i proaktivnog pristupa u prevenciji mučenja i nehumanog postupanja. SPT donosi preporuke i opažanja, a prilikom posjeta države stranke dužne su omogućiti neograničeni pristup svim podacima, informacijama i lokacijama na kojima se nalaze osobe lišene slobode, te omogućiti članovima SPT-a privatni razgovor sa osobama lišenima slobode³³.

Uspostava minimalnih standarada u postupanju sa zatvorenicima na području Europske unije bio je cilj donošenja Europskih zatvorskih pravila (EZP). Nadalje, EZP-om su se na jednom

³² Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, 10. prosinca 1984. godine, New York, „Narodne novine – međunarodni ugovori“ broj 12/1993 i 14/1997, članak 1. „U ovoj konvenciji izraz "tortura" označava svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile obavijesti ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za djelo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zastrašila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga utemeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja djeluje u službenom svojstvu ili na njezin poticaj ili s njezinim izričitim ili prešutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posljedica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju.“

³³ Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, „Narodne novine- međunarodni ugovori“ broj 2/2005, članak 14., stavak 1.: „1. Kako bi Pododbor za prevenciju mogao ispuniti svoj mandat, države stranke ovog Protokola obvezuju se dodijeliti mu:

- (a) Neograničen pristup svim podacima koji se tiču broja osoba lišenih slobode u pritvorskim mjestima kako je definirano u članku 4., kao i broju mjesta i njihovoj lokaciji;
- (b) Neograničen pristup svim informacijama koje se odnose na postupanje s tim osobama kao i na uvjete njihovog pritvora;
- (c) U skladu sa stavkom 2. u nastavku, neograničen pristup svim mjestima za zadržavanje i njihovim instalacijama i objektima;
- (d) Mogućnost privatnog razgovora s osobama lišenim slobode bez svjedoka, bilo osobno ili s prevoditeljem ako se smatra potrebnim, kao i s bilo kojom drugom osobom za koju Pododbor za prevenciju vjeruje da može pružiti relevantne informacije;
- (e) Sloboda odabira mjesta koja želi posjetiti i osoba s kojima želi razgovarati.“

mjestu objedinila postupanja koja se odnose na postupanja prema zatvorenicima u zatvorskim sustavima, a posebna pozornost posvećena je pravilima za primjenu sile. EZP su postavila temeljna načela u postupanju i to načela zakonitosti i razmjernosti.

Europskom konvencijom o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, uspostavljen je Europski odbor za sprječavanje mučenja (CPT). CPT je međunarodno tijelo koje posjetima državama članicama u određenom vremenskom intervalu provjerava postupanje prema osobama lišenima slobode u cilju zaštite od mučenja, neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Posjeti CPT-a se u pravilu odvijaju svakih 3 do 5 godina. Nakon posjeta državi, CPT sastavlja izvješće u kojem izlaže svoj nalaz i daje preporuke u cilju poboljšanja položaja osoba lišenih slobode. Izvješće se dostavlja državi na odgovor, nakon čega se država očituje o određenim pitanjima iz izvješća. CPT svake godine podnosi izvješće o svom radu Odboru ministara Vijeća Europe. Ratifikacija Konvencije predstavlja jedan od preduvjeta koji moraju ispuniti države koje podnose zahtjev za primitak u Europsku uniju.

Europski sud za ljudska prava je međunarodni sud Vijeća Europe, sa sjedištem u Strasbourgu. Nadležnost suda je odlučivanje o pojedinačnim ili međunarodnim zahtjevima koji se odnose na povredu građanskih i političkih prava sadržanih u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, odnosno, osiguranje da država poštuje prava predviđena Konvencijom. Presude Suda su obvezujuće za svaku državu što znači da je država obvezna izvršavati presude, kao i mijenjati nacionalnu legislativu i praksu u cilju sprječavanja istovrsnih povreda. Presude Suda, pravomoćne i izvršne, predstavljaju pravni izvor, te su osnova za sve buduće odluke u sličnim ili istovjetnim stvarima. U cilju kvalitetnijeg razumijevanja postupka i donošenja odluke Europskog suda za ljudska prava, u prilogu se nalaze dvije presude na temelju zahtjeva zatvorenika koji su izdržavali kazne zatvora u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske, za sudskom zaštitom prava. U prvoj odluci, nakon utvrđivanja činjenica i očitovanja Vlade Republike Hrvatske, postigao se sporazum između stranaka, te je postupak obustavljen, dok je u drugoj presudi, nakon provedenog postupka u kojem su utvrđene činjenice bitne za postupak, utvrđeno da je došlo do povrede prava zatvorenika, opseg povrede prava, te je izrečena kazna za Republiku Hrvatsku.

5.2. NACIONALNI REGULATORNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZAŠTITE PRAVA ZATVORENIKA

Radi zaštite temeljnih prava i dostojanstva zatvorenika, doneseni su propisi u Republici Hrvatskoj kojima su postavljeni minimalni standardi u postupanju sa zatvorenicima. Unutarnji pravni izvori kojima se štite prava zatvorenika su:

- Ustav Republike Hrvatske
- Zakon o izvršavanju kazne zatvora
- Zakon o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
- Zakon o kaznenom postupku

Ustav Republike Hrvatske, kao najviši pravni akt, štiti ljudska prava i temeljne slobode svih građana, pa tako i zatvorenika. Za zaštitu prava zatvorenika najvažnije su odredbe članaka 23. i 25. Ustava³⁴. Unatoč činjenici da im je oduzeto jedno od osnovnih prava, pravo na slobodu, zatvorenici uživaju i zaštitu i općih ljudskih prava kao i svi drugi građani.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora predstavlja temeljni i glavni izvor zaštite prava zatvorenika u Republici Hrvatskoj. Odredbom članka 16. Zakona³⁵, taksativno su nabrojana prava zatvorenika za vrijeme izdržavanja kazne zatvora. Nadalje, dužnost službenika kaznionice i/ili zatvora je da prilikom prijama zatvorenika na izvršavanje kazne zatvora upozna sa pravima,

³⁴ Ustav Republike Hrvatske, „Narodne novine“ broj: 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14, članak 23.: „Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ili, bez svoje privole, liječničkim ili znanstvenim pokusima. Zabranjen je prisilni i obvezatni rad. Članak 25. Sa svakim se uhićenikom i osuđenikom mora postupati čovječno i poštivati njegovo dostojanstvo. Tko je god pritvoren i optužen zbog kaznenog djela, ima pravo u najkraćem roku, određenom zakonom, biti izveden pred sud i u zakonskom roku oslobođen ili osuđen. Pritvorenik se, uz zakonsko jamstvo, može pustiti da se brani sa slobode. Svatko tko je bio nezakonito lišen slobode ili osuđen ima, u skladu sa zakonom, pravo na odštetu i javnu ispriku.“

³⁵ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/2021, članak 16.: „(1) Svaki zatvorenik ima, sukladno odredbama ovoga Zakona, pravo na: 1) smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima 2) zaštitu osobnosti i osiguravanje tajnosti osobnih podataka 3) redovite obroke hrane i pitke vode u skladu sa zdravstvenim standardima 4) rad 5) obrazovanje 6) stručnu pravnu pomoć u vezi sa zaštitom prava propisanih ovim Zakonom 7) podnošenje pravnih sredstava za zaštitu svojih prava propisanih ovim Zakonom 8) zdravstvenu zaštitu i zaštitu majčinstva 9) dodir s vanjskim svijetom 10) boravak na otvorenom prostoru kaznionice odnosno zatvora najmanje dva sata dnevno 11) dopisivanje i razgovor sa svojim odvjetnikom 12) vjeroispovijest i razgovor s ovlaštenim vjerskim predstavnikom 13) vjenčanje u kaznionici odnosno zatvoru 14) glasovanje na izborima za predsjednika Republike Hrvatske, zastupnika u Hrvatski sabor i članova u Europski parlament te državnim referendumu 15) druga prava propisana ovim Zakonom. (2) Zatvorenik strani državljanin ima pravo na dopisivanje i razgovor s diplomatskim i konzularnim predstavnikom svoje zemlje ili države koja štiti njegova prava. (3) Prilikom prijama na izdržavanje kazne zatvora zatvorenik mora, na njemu razumljiv način, biti upoznat sa svojim pravima, načinom njihove zaštite i obvezama.“

načinom zaštite prava, kao i sa obvezama za vrijeme izdržavanja kazne zatvora i to na razumljiv način za zatvorenika.

Sukladno odredbi članka 3. Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Republika Hrvatska je Zakonom o nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, osnovala Nacionalni preventivni mehanizam (NPM), a poslovi NPM-a su u djelokrugu rada pučkog pravobranitelja. Odredbom članka 3. Zakona³⁶, određeni su poslovi koje obavlja NPM, dok odredbom članka 5. Zakona³⁷ propisane su ovlasti osoba koje obavljaju poslove NPM-a. Nakon obavljenog obilaska, sastavlja se zapisnik koji se dostavlja ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, a ukoliko su se utvrdile nepravilnosti, izvješće sadrži upozorenja ili preporuke koje je ustanova dužna ukloniti u propisanom roku. Ukoliko ustanova ne postupi po upozorenjima ili preporukama, pučki pravobranitelj o tome izvještava Hrvatski sabor³⁸.

Zakonom o kaznenom postupku³⁹ propisan je način postupanja prema osobama nad kojima je određen istražni zatvor, a detaljnije su odredbe propisane Pravilnikom o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora⁴⁰. Zakonom je propisano da izvršavanje istražnog

³⁶ Zakon o preventivnom mehanizmu za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, „Narodne novine“ broj 18/2011 i 33/2015, članak 3.: „(1) Poslovi Nacionalnog preventivnog mehanizma su: – redoviti obilasci mjesta u kojima se nalaze ili bi se mogle nalaziti osobe lišene slobode radi jačanja njihove zaštite od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, – davanje preporuka nadležnim tijelima vlasti i ustanovama radi poboljšavanja postupanja prema osobama lišenim slobode i uvjeta u kojima se one nalaze radi sprečavanja mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, – davanje prijedloga i primjedbi na zakone i druge propise te nacрте zakona i drugih propisa radi promicanja zaštite osoba lišenih slobode od mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, – suradnja s Pododborom Ujedinjenih naroda za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (u daljnjem tekstu: Pododbor za sprečavanje mučenja), slanje informacija i sastajanje s Pododborom za sprečavanje mučenja. (2) Osobama lišenim slobode u smislu ovoga Zakona smatraju se osobe kojima je određeno bilo kakvo zadržavanje, zatvaranje ili smještaj u mjesto pod javnim nadzorom i koje to mjesto ne smiju napustiti po svojoj volji.“

³⁷ Zakon o preventivnom mehanizmu za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, „Narodne novine“ broj 18/2011 i 33/2015, članak 5.: „Osobe koje sudjeluju u obavljanju poslova Nacionalnog preventivnog mehanizma imaju ovlasti: – nenajavljenih obilazaka tijela ili ustanova te pregleda prostorija u kojima se nalaze osobe lišene slobode, – slobodnog pristupa podacima o tijelima i ustanovama u kojima se nalaze osobe lišene slobode, – slobodnog pristupa podacima o broju osoba lišenih slobode u tijelu ili ustanovi koja se obilazi, – slobodnog pristupa svim podacima o postupanju s osobama lišenim slobode u skladu sa zakonom, – razgovarati s osobama lišenim slobode po slobodnom izboru i bez nazočnosti službenika tijela ili ustanove koja se obilazi, – razgovarati s drugim osobama koje im mogu dati odgovarajuće informacije vezane uz sumnju na kršenje ljudskih prava postupanjem u tijelu ili ustanovi koja se obilazi.“

³⁸ Ibid, članak 8.

³⁹ Zakon o kaznenom postupku, „Narodne novine“ broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20 i 80/22.

⁴⁰ Pravilnik o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora, „Narodne novine“ broj 8/10.

zatvora se mora provoditi na takav način da se ne vrijeđa osoba i dostojanstvo zatvorenika, a prisila se smije primijeniti samo u izuzetnim slučajevima ako se na drugi način ne može provesti mjera izvršenja istražnog zatvora, a zatvorenik pruža aktivni ili pasivni otpor⁴¹. Nadzor nad izvršavanjem istražnog zatvora u nadležnosti je predsjednika nadležnog suda, dok se neposredni nadzor, u vidu obilaska zatvorenika, treba obavljati najmanje jednom tjedno od strane predsjednika suda ili osobe koju on odredi.

5.3. ZAŠTITA PRAVA ZATVORENIKA

Sukladno odredbi Zakona o izvršavanju kazne zatvora⁴², prava zatvorenika su:

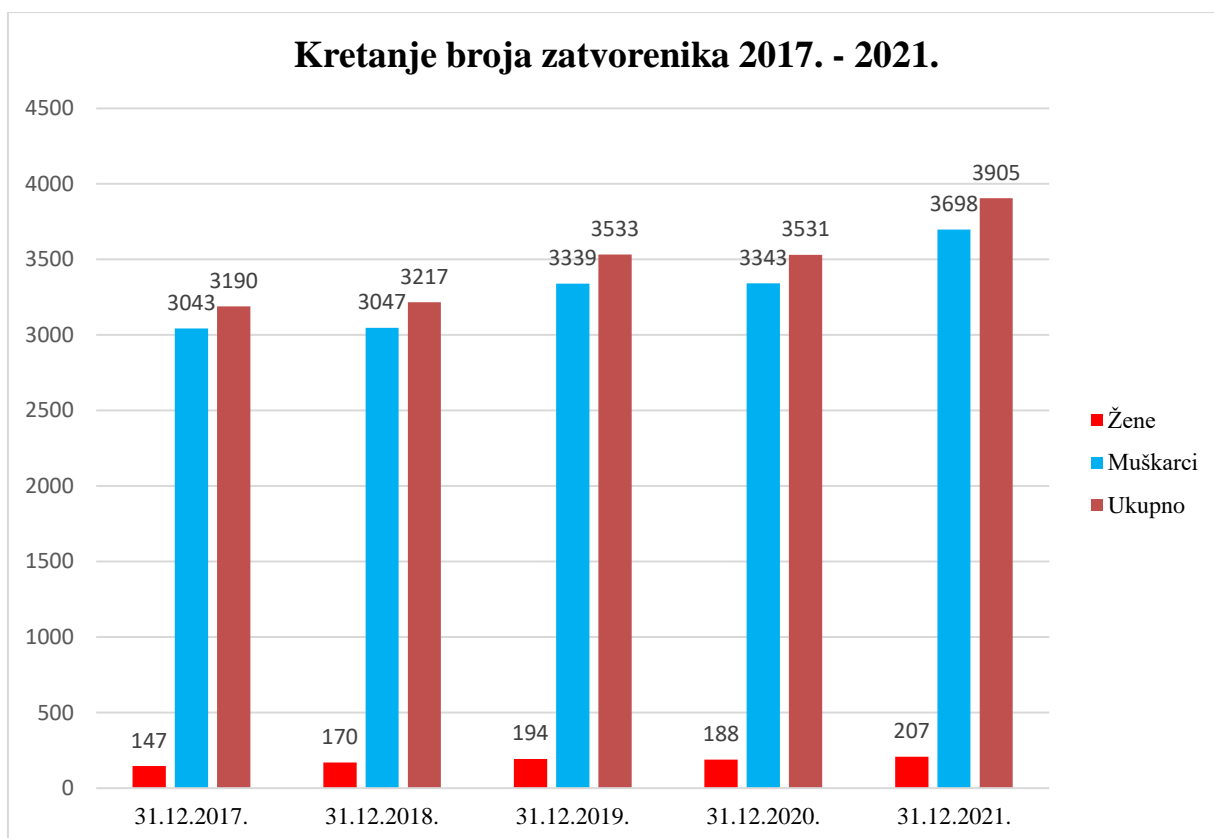
- smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima
- zaštitu osobnosti i osiguravanje tajnosti osobnih podataka
- redovite obroke hrane i pitke vode u skladu sa zdravstvenim standardima
- rad
- obrazovanje
- stručnu pravnu pomoć u vezi sa zaštitom prava propisanih ovim Zakonom
- podnošenje pravnih sredstava za zaštitu svojih prava propisanih ovim Zakonom
- zdravstvenu zaštitu i zaštitu majčinstva
- dodir s vanjskim svijetom
- boravak na otvorenom prostoru kaznionice odnosno zatvora najmanje dva sata dnevno
- dopisivanje i razgovor sa svojim odvjetnikom
- vjeroispovijest i razgovor s ovlaštenim vjerskim predstavnikom
- vjenčanje u kaznionici odnosno zatvoru
- glasovanje na izborima za predsjednika Republike Hrvatske, zastupnika u Hrvatski sabor i članova u Europski parlament te državnom referendumu
- druga prava propisana Zakonom.

Zatvorenik strani državljanin ima pravo na dopisivanje i razgovor s diplomatskim i konzularnim predstavnikom svoje zemlje ili države koja štiti njegova prava.

⁴¹ Zakon o kaznenom postupku, „Narodne novine“ broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20 i 80/22, članak 135.

⁴² Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 16.

Za vrijeme izvršavanja kazne zatvora, smještaj zatvorenik treba odgovarati zdravstvenim, prostornim i higijenskim uvjetima, u skladu sa klimatskim prilikama, odgovarajuće površine, osvjetljenje i prozračnost. Svaki zatvorenik mora imati zasebnu postelju, posteljinu, rublje i odjeću. Pitka voda zatvorenicima mora biti dostupna tijekom cijelog dana i noći, kao i mogućnost obavljanja fizioloških potreba.

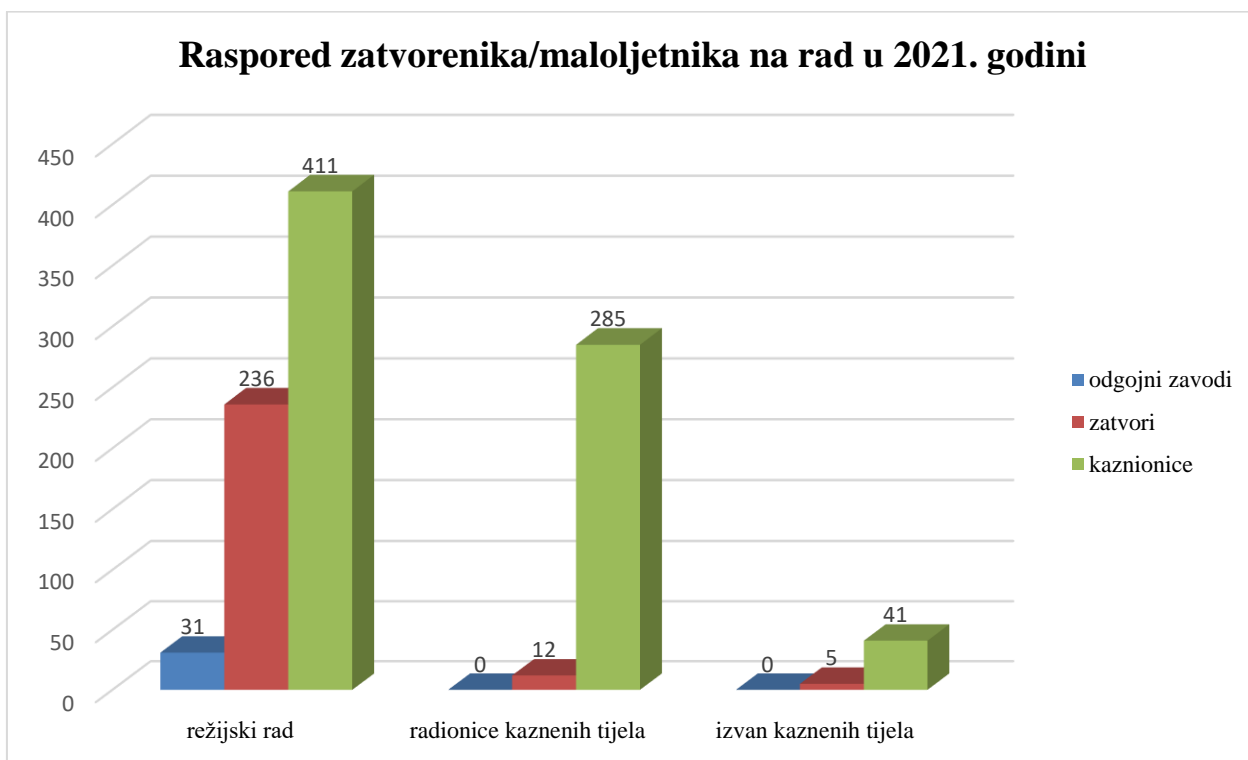
Grafikon 1: Kretanje broja zatvorenika u periodu od 2017. do 2021. godine

Izvor: izrada autora na temelju Izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Osobni podaci o zatvoreniku, kao i podaci do kojih su službenici zatvorskog sustava došli tijekom izdržavanja kazne zatvorenika, predstavljaju službenu i profesionalnu tajnu, te su ih dužni čuvati. Na ovaj način se osigurava osobnost i tajnost osobnih podataka, a time se sprječava stigmatizacija kako zatvorenika, tako i članova njegove obitelji.

Obroci zatvorenika u količini i kaloričnoj vrijednosti trebaju zadovoljavati higijenske i prehrambene standarde, dok se za bolesne zatvorenike priprema hrana sukladno odlukama liječnika. Nadzor higijene vezane za pripremu i podjelu obroka obavlja medicinsko osoblje kaznenog tijela, dok službenici koji rade na pripremi i podjeli obroka moraju zadovoljavati sanitarne uvjete sukladno propisima javnog zdravstva. Kalorijska vrijednost obroka na dnevnoj bazi mora iznositi najmanje 3000 kcal, a osigurava se prehrana zatvorenika u skladu sa vjerskim i kulturnim zahtjevima.

Rad kao ustavno pravo, pravo je i zatvorenika kojima će se omogućiti rad sukladno zdravstvenim sposobnostima, znanjima kao i mogućnostima kaznenog tijela. Rad predstavlja važan dio pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora kojim se zatvorenicima omogućuje stjecanje radnih navika, priprema za život na slobodi, kao i stjecanje novčanih sredstava.

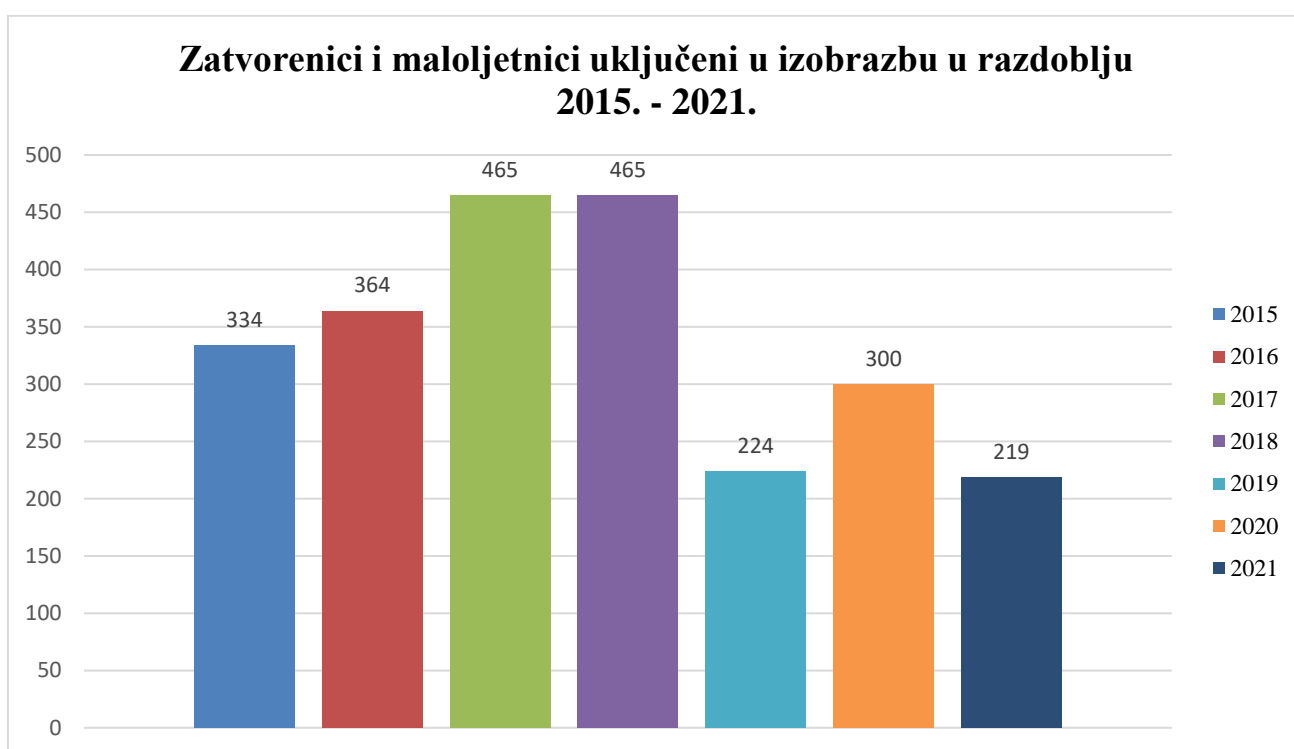

Grafikon 2: Raspored zatvorenika/maloljetnika na rad u 2021. godini

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Zatvorenika se može zaposliti na poslovima u kaznenom tijelu, kod drugog poslodavca, a zatvorenik u određenim slučajevima može nastaviti obavljati vlastitu djelatnost.

Sukladno mogućnostima kaznenog tijela, za zatvorenike se organizira osnovno i srednjoškolsko obrazovanje u kaznenom tijelu ili izvan kaznenog tijela. Svjedodžbe ili uvjerenja o stečenom obrazovanju moraju biti takve da se iz njih ne smije vidjeti da je obrazovanje stečeno u kaznenom tijelu. Obrazovanje zatvorenika provodi se sukladno nacionalnim programima izobrazbe odraslih osoba, a troškove obrazovanja snose kaznena tijela.

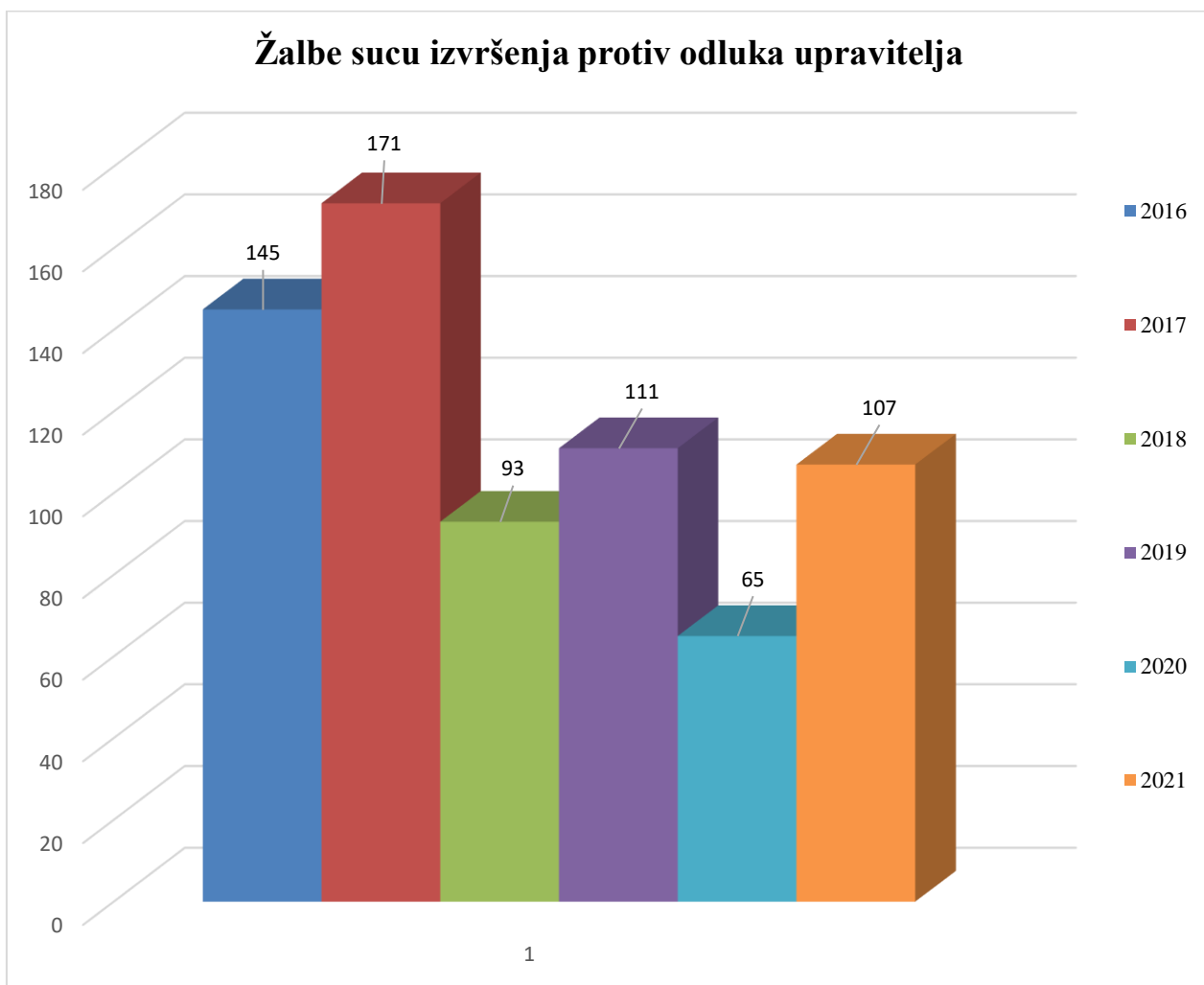

Grafikon 3: Zatvorenici i maloljetnici uključeni u izobrazbu u razdoblju od 2015. do 2021. godine

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Zatvorenik ima pravo na stručnu pomoć kako bi zaštitio svoje pravne interese, te u vezi s tim, kazneno tijelo je obvezno odrediti službenika koji će zatvoreniku pružiti besplatnu pravnu pomoć, a nadalje zatvorenik u svakom trenutku može po svom izboru i o svom trošku angažirati odvjetnika. Žalba i pritužba predstavljaju pravna sredstva kojima se zatvorenik služi u zaštiti

svojih prava, a pravna sredstva mogu podnositi svakodnevno kaznenom tijelu, Središnjem uredu za zatvorski sustav i sucu izvršenja. Osim navedenih tijela, zatvorenik se može pritužiti tijelima državne vlasti (npr. pravobraniteljima, ministarstvima, državnom odvjetništvu), kao i međunarodnim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava. Kontakti zatvorenika sa odvjetnicima, tijelima državne vlasti ili organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava ne smiju biti cenzurirani, niti nadzirani.

Grafikon 4: Podnesene žalbe sucu izvršenja protiv odluka upravitelja

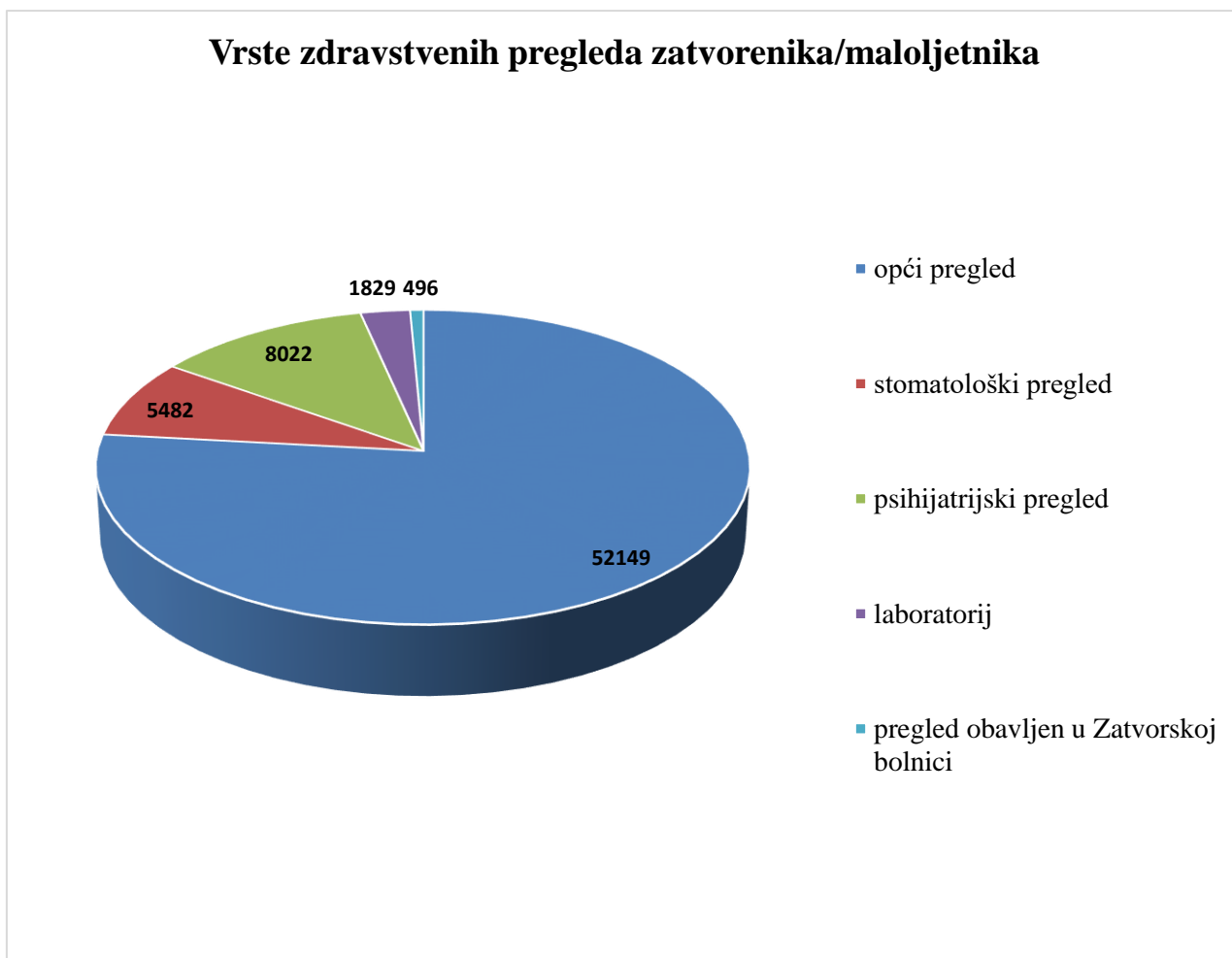
Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Tablica 1: Zahtjevi za zaštitu prava podneseni sucu izvršenja

ZAHTJEVI ZA SUDSKU ZAŠTITU PRAVA PODNESENI SUCU IZVRŠENJAU 2021. GODINI					
zbog uvjeta smještaja	ukinuto	0	zbog pružanja stručne pravne pomoći radi zaštite prava propisanih ZIKZ-om	ukinuto	0
	preinačeno	0		preinačeno	0
	potvrđeno	12		potvrđeno	0
	odbačeno	1		odbačeno	0
	odbijeno	72		odbijeno	4
zbog prehrane	ukinuto	0	zbog prava na dodir s vanjskim svijetom	ukinuto	0
	preinačeno	0		preinačeno	0
	potvrđeno	0		potvrđeno	2
	odbačeno	0		odbačeno	0
	odbijeno	5		odbijeno	4
zbog zdravstvene zaštite	ukinuto	0	zbog povrede ostalih prava	ukinuto	0
	preinačeno	0		preinačeno	1
	potvrđeno	2		potvrđeno	0
	odbačeno	2		odbačeno	1
	odbijeno	52		odbijeno	79
UKUPNO ŽALBI			237		

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Zdravstvena zaštita se osigurava zatvoreniku u skladu sa kvalitetom i opsegom zdravstvene zaštite u sustavu javnog zdravstva. Cjelovita zdravstvena zaštita osigurava se zatvorenicima trudnicama i majkama s djetetom, vezano za trudnoću, porod i majčinstvo. S obzirom da je zdravstvena zaštita temeljno ljudsko pravo, u zatvorskom sustavu zdravstvenoj zaštiti zatvorenika pridaje se posebna pozornost.

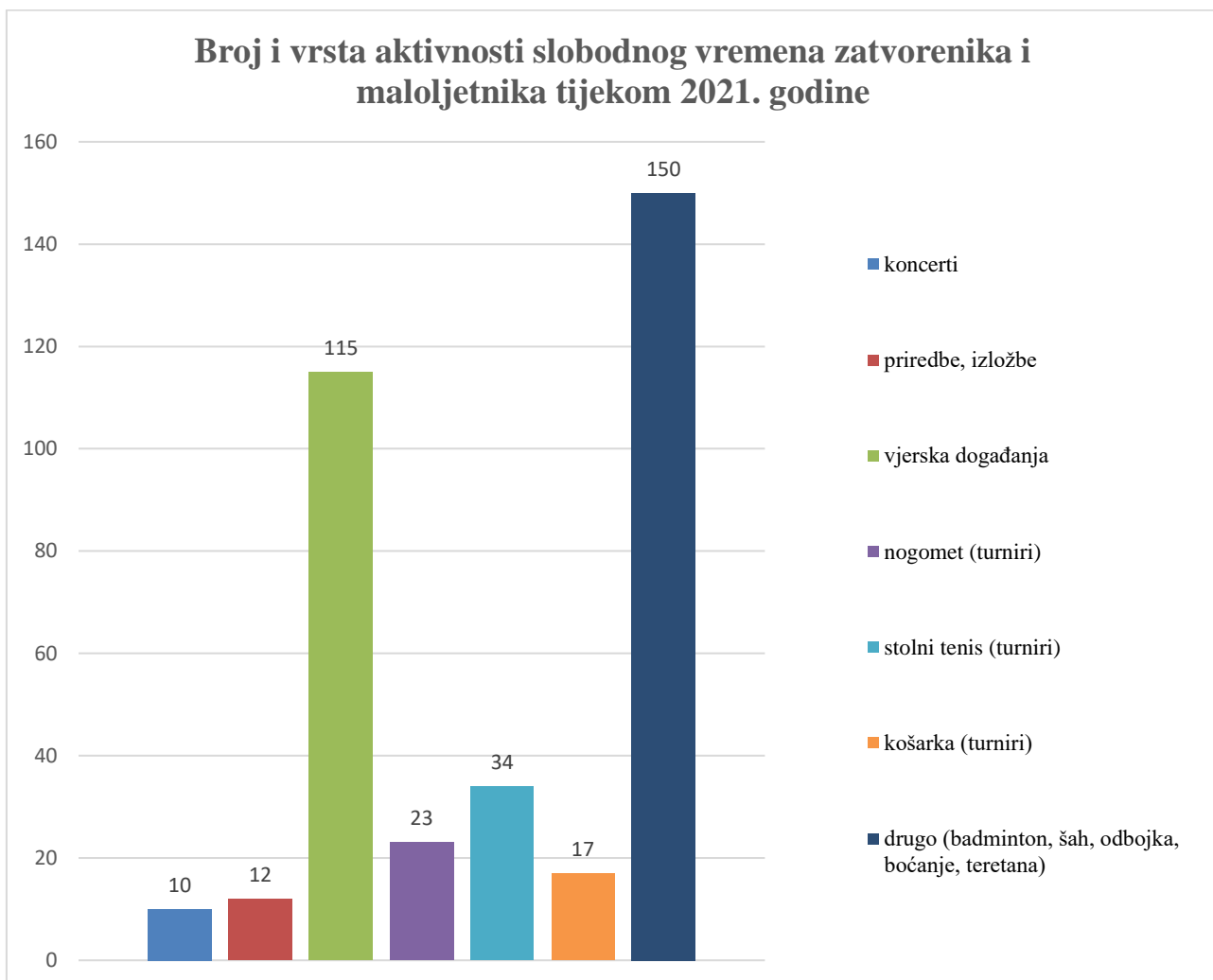

Grafikon 5: Vrste zdravstvenih pregleda zatvorenika/maloljetnika u kaznenim tijelima i odgojnim zavodima u 2021. godini

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Dodiri zatvorenika s vanjskim svijetom podrazumijevaju posjete članova obitelji, dopisivanje, telefonske razgovore, primanje paketa i novca. Dodiri s vanjskim svijetom mogu se uskratiti samo u iznimnim i opravdanim situacijama. Osim članova obitelji, zatvorenika mogu posjećivati i treće osobe uz posebno odobrenje. Zasnivanje obitelji predstavlja pravo svakog čovjeka, te sukladno tome, zatvoreniku se omogućava vjenčanje u kaznenom tijelu. Nadalje, zatvorenicima je omogućeno i organizirano praćenje televizijskog i radijskog programa, prigodnih sportskih natjecanja, nabavljanje dnevnog tiska, dok većina kaznenih tijela ima

knjižnice za posudbu knjiga. Također, u kaznenim tijelima se organiziraju kulturne priredbe, sportska natjecanja, tribine, koncerti, izložbe i slično.

Grafikon 6: Broj i vrsta aktivnosti slobodnog vremena zatvorenika i maloljetnika tijekom 2021. godine

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Slika 9: Janica i Ivica Kostelić održali sportsku tribinu za zatvorenike u Kaznionici u Lepoglavi

Izvor: mpu.gov.hr

Zadovoljavanje vjerskih potreba zatvorenika odvija se na način da se zatvoreniku omogućuje nabava vjerske literature kao i stvari koje su potrebne za obavljanje vjerskih potreba. Također, zatvorenika može posjećivati ovlaštenu vjerski predstavnik njegove vjerske zajednice a ima i pravo dopisivati se sa vjerskim predstavnikom. Kazneno tijelo je dužno osigurati prikladan prostor za održavanje vjerskih potreba, te ukoliko zatvorenik zahtijeva, prehrana se prilagođava sukladno vjerskim zahtjevima.

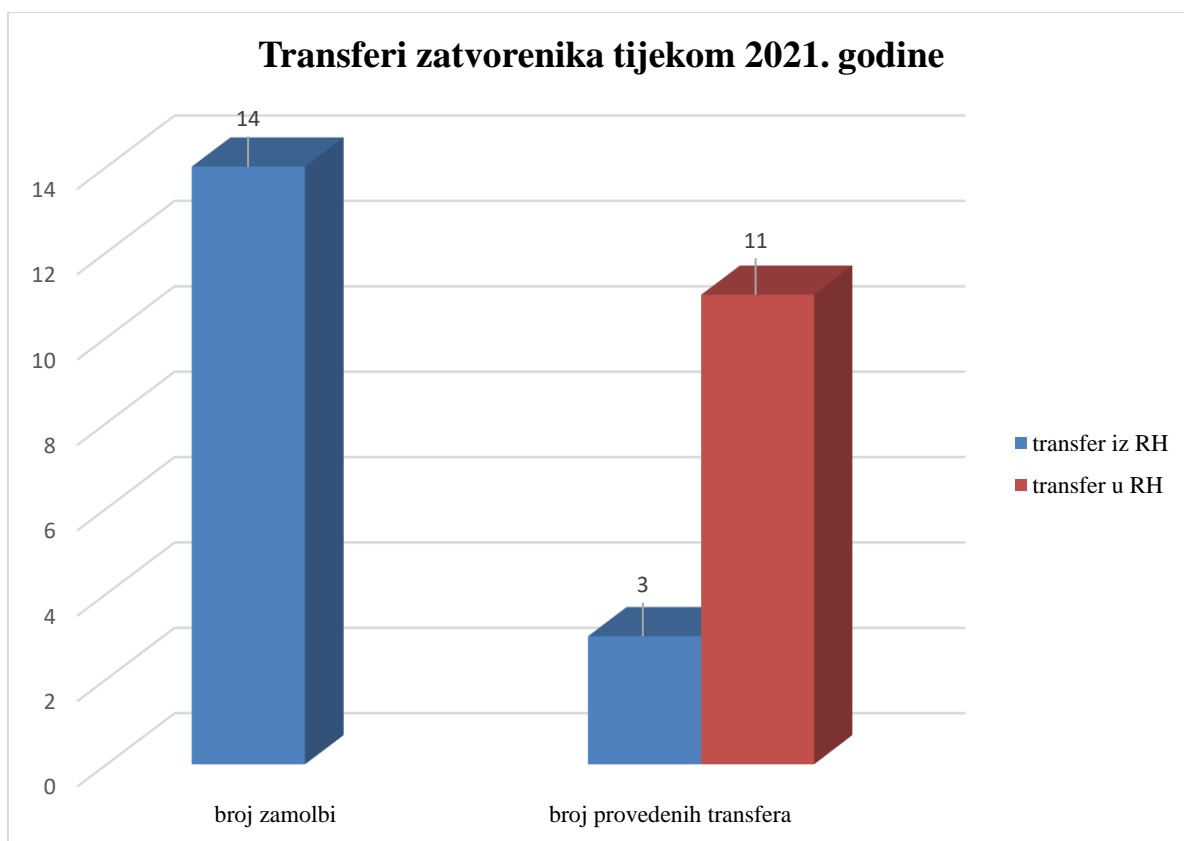
Slika 10: Sveta Misa za zatvorenike održana u Kaznionici u Lepoglavi 19. listopada 2016. godine

Izvor: mpu.gov.hr

Zatvorenici u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske imaju pravo glasovanja na izborima za predsjednika Republike Hrvatske, glasovanja za izbor zastupnika u Hrvatskom saboru, glasovanje za izbor članova u Europski parlamenta, te glasovanje na državnom referendumu. Izbori se organiziraju u kaznenim tijelima, dok zatvorenici koji koriste pogodnosti izlaska u mjesto prebivališta imaju mogućnost glasovati na izbornom mjestu prema prebivalištu.

Zatvorenici strani državljanji spadaju u osjetljivu kategoriju zatvorenika. Zatvorenik strani državljanin u svim pravima je izjednačen sa hrvatskim državljanima, a kako bi ostvario

specifične interese i potrebu, upravo zbog činjenice da je strani državljanin, ima pravo dopisivati se i razgovarati s diplomatskim i konzularnim predstavnikom svoje države ili države koja štiti njegova prava. Kontakti zatvorenika sa diplomatskim ili konzularnim predstavnikom ne smiju se nadzirati. Također, zatvorenik strani državljanin ima mogućnost prijenosa kazne u svoju matičnu državu po zahtjevu, gdje ukoliko se odobri nastavlja izdržavati kaznu zatvora.

Grafikon 7: Transferi zatvorenika tijekom 2021. godine

Izvor: Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Ministarstvo pravosuđa i uprave

Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju izdala je Priručnik za zatvorenike⁴³ u cilju što kvalitetnije upoznavanja zatvorenika sa pravima i obvezama za vrijeme

⁴³ Ministarstvo pravosuđa i uprave, Uprava za zatvorski sustav i probaciju: Priručnik za zatvorenike, posljednja revidirana verzija iz 2018. godine, <https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Zatvorski%20sustav/Priru%C4%8Dnik%20za%20zatvorenike%202018.pdf>, pristupljeno 06. ožujka 2024. godine.

izdržavanja kazne zatvora, a u brošuri je opisan cijeli tijek izvršavanja kazne zatvora. Priručnik se uručuje zatvoreniku prilikom prijama na izdržavanje kazne zatvora. Također, odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora koje se odnose na izdržavanje kazne zatvora, kao i Kućni red kaznenog tijela, moraju uvijek biti dostupni zatvoreniku⁴⁴. Iz svega navedenog nameće se zaključak da se zakonskim odredbama velika pozornost dala upravo pravima zatvorenika i zaštitom tih prava.

Nadalje, Zakonom su predviđeni oblici nadzora s ciljem zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda. Prema tome, nadzor nad radom zatvorskog sustava može biti upravni nadzor, parlamentarni nadzor i sudski nadzor.

5.3.1. UPRAVNI NADZOR

Upravni nadzor nad radom kaznenih tijela provodi Središnji ured za zatvorski sustav⁴⁵ na način da ispituje zakonitost akata koji su u nadležnosti upravitelja kaznenih tijela, a može biti i neposredni uvid u rad i postupanje kaznenih tijela. Inspekcijski nadzor provodi se na način da se obavlja direktan uvid u akte kaznenog tijela, kao i u uvjete i način rada kaznenih tijela vezano za smještaj i način postupanja sa zatvorenicima. Ukoliko se tijekom nadzora, upravnog ili inspekcijskog, utvrde nepravilnosti ili nezakonitosti, ovlaštene osobe Središnjeg ureda za zatvorski sustav mogu poništiti, ukinuti svaki nepravilan ili nezakoniti akt kaznenog tijela, sami donijeti odluku, kao i narediti otklanjanje utvrđenih nepravilnosti ili nezakonitosti. Upravitelj kaznenog tijela dužan je paziti na zakonito postupanje u kaznenom tijelu, dok Središnji ured za zatvorski sustav nadzire rad kaznenih tijela i upravitelja.

Za provođenje nadzora nad pružanjem zdravstvene zaštite zatvorenicima u zatvorskom sustavu provodi ministarstvo nadležno za poslove zdravstva s obzirom da je zdravstvena zaštita u

⁴⁴ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 72.

⁴⁵ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 30., stavak 1. i 2.: „(1) Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, osim ovlasti iz općeg propisa u svezi s obavljanjem nadzora, ovlašteno je poništiti ili ukinuti svaki nepravilan ili nezakonit akt kaznionice, zatvora odnosno centra te odrediti donošenje novog akta ili samo donijeti akt. (2) Središnji ured prati, unapređuje i nadzire zakonitost rada i postupanja u kaznionicama, zatvorima odnosno centrima, provodi stručni nadzor nad radom kaznionica, zatvora odnosno centara, prati i proučava primjenu propisa koji se primjenjuju u zatvorskom sustavu, neposredno poduzima ili nadležnim tijelima predlaže mjere za poboljšanje zatvorskog sustava, prikuplja i obrađuje statističke podatke te obavlja i druge poslove propisane ovim Zakonom i drugim propisima.“

zatvorskom sustavu izjednačena sa standardima u javnom zdravstvu. Za provođenje nadzora nad provedbom programa obrazovanja zatvorenika u zatvorskom sustavu provodi ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja jer je izobrazba zatvorenika usklađena sa nacionalnim kurikulumom⁴⁶.

5.3.2. PARLAMENTARNI NADZOR

Parlamentarni nadzor nad zatvorskim sustavom u Republici Hrvatskoj provodi se kroz različite Odbore Hrvatskog sabora, kojima je u opisu poslova zaštita određenih skupina društva (npr. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbor za pravosuđe, Odbor za zdravstvo i socijalnu politiku) na način da obave obilazak kaznenog tijela i uvjere se u postupanje sa zatvorenicima. Jedan vid parlamentarnog nadzora nad zatvorskim sustavom predstavlja izvješće Vlade Republike Hrvatske Hrvatskom saboru koje se dostavlja jednom godišnje⁴⁷. Pučki pravobranitelj, kao opunomoćenik Hrvatskog sabora, obavlja nadzor nad radom zatvorskog sustava, te uvjetima izdržavanja kazne zatvora.

5.3.3. SUDSKI NADZOR

Nadzor nad uvjetima izdržavanja kazne zatvora, te ostvarivanjem prava i zaštitom prava zatvorenika obavlja sudac izvršenja. Sudac izvršenja odlučuje u prvostupanjskom i u drugostupanjskom postupku. Prvostupanjska nadležnost predstavlja postupanje i odlučivanje u postupku koji je inicirao zatvorenik pritužbom ili zahtjevom za sudskom zaštitom. Drugostupanjska nadležnost predstavlja postupanje i odlučivanje u postupku povodom žalbe zatvorenika na odluku koju je donio upravitelj kaznenog tijela. U cilju zaštite prava zatvorenika, dužnost suca izvršenja je da najmanje jednom godišnje obavi obilazak zatvorenika u kaznenom tijelu za koje je mjesno nadležan, razgovara sa zatvorenicima, te ih upućuje u prava i način ostvarivanja prava⁴⁸.

⁴⁶ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 30., stavak 3.: „Nadzor nad pružanjem zdravstvene zaštite osobama lišenih slobode u zatvorskom sustavu provodi ministarstvo nadležno za zdravstvo, a nad programima obrazovanja osoba lišenih slobode i njihovom provedbom ministarstvo nadležno za obrazovanje.“

⁴⁷ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 9., stavak 3.

⁴⁸ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, „Narodne novine“ broj 14/21, članak 54.

Zaštita prava zatvorenik koji se nalazi na izvršavanju istražnog zatvora obavlja predsjednik suda koji je donio odluku o istražnom zatvoru. U takvoj situaciji, predsjednik suda primjenjuje ovlasti suca izvršenja koje se odnose na zaštitu prava zatvorenika propisanih Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. Predsjednik suda ili sudac kojeg predsjednik suda odredi, dužan je najmanje jednom tjedno izvršiti obilazak zatvorenika koji se nalaze u istražnom zatvoru, razgovarati sa zatvorenicima, te na taj način utvrditi kvalitetu prehrane, uvjete smještaja i boravka, kao i način postupanja službenika zatvora prema njima. Ukoliko uoči nedostatke prilikom obilaska zatvora, poduzimaju se mjere potrebne za otklanjanje nedostataka⁴⁹.

⁴⁹ Zakon o kaznenom postupku, „Narodne novine“ broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20 i 80/22, članak 141., stavak 2.

6. ZAKLJUČAK

Zaštita prava zatvorenika bazira se na načelu da zatvorenik osim lišavanja slobode, zadržava sva ostala prava koja mu pripadaju kao čovjeku. Zatvorenikova prava jamče se na svim razinama, svjetskoj, regionalnoj, kao i nacionalnoj razini raznim konvencijama, pravilima i zakonskim odredbama. U tom smislu osnovana su različita tijela koja prate učinkovitost legislative u zaštiti prava zatvorenika, a Europski sud za ljudska prava, kao sudski mehanizam zaštite, svojim odlukama doprinosi cjelokupnom sustavu zaštite prava zatvorenika.

Kroz povijest, od najranijih dana ljudskog roda, činjenje kaznenih djela predstavljalo je opasnost za zajednicu, te se iz tog razloga najstrože kažnjavalo počinitelja. U početku su kazne bile primitivne, bez određenih pravila, sve dok se nisu počeli uspostavljati sustavi kako kažnjavanja, tako i izvršavanja kazni. Paralelno sa modernizacijom društva, odvijala se modernizacija sustava izvršenja kazne zatvora, a na prostoru Republike Hrvatske to se odvijalo ozbiljnije u drugoj polovici 19. stoljeća, kojemu je za cilj bio uz kažnjavanje, rehabilitacija zatvorenika da po izlasku na slobodu nakon izdržane kazne, poštuje društvene norme.

Republika Hrvatska cijelo vrijeme je radila na uspostavljanju što kvalitetnijeg sustava izvršenja kazne zatvora, od vremena zajedničke države nakon drugog svjetskog rata, nakon prelaska zatvorskog sustava u ingerenciju ministarstva pravosuđa i usvajanja Zakona o izvršavanju krivičnih i prekršajnih sankcija iz 1974. godine, a veliki iskorak napravljen je u samostalnoj Republici Hrvatskoj, donošenjem novog Zakona 1999. godine. Unatoč činjenici da je zakonodavstvo pratilo suvremene trendove u načinu izdržavanja kazne zatvora i zaštiti ljudskih prava zatvorenika, sama provedba zakonskih propisa je zaostajala. Infrastruktura zatvorskog sustava je zaostala, smještajni kapaciteti nisu bili dovoljni za poštivanje pripisanih prava i kvalitetan smještaj zatvorenika. Objekti, zgrade kaznionica i zatvora u najvećem dijelu izgrađene su krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Najmlađi zatvori (Dubrovnik, izgrađen 1983. godine, Split i Zagreb izgrađeni 1987. godine), već su stari skoro 40 godina, te su projektirani u skladu sa kretanjem kriminaliteta i potrebama smještaja zatvorenika u to vrijeme.

Kaznena politika dovela je do toga da je u zatvorskom sustavu od 2005. godine započeo period povećanja broja zatvorenika, a koji je dosegao svoj vrhunac 2010. godine, kada se u zatvorskom sustavu nalazilo 5165 zatvorenika, a raspoloživi smještajni kapaciteti su iznosili 3351 mjesto, odnosno, popunjenost je bila oko 150%⁵⁰. Prenapučenost zatvorskog sustava bila je jedan od čimbenika i povod za pokretanje postupka zaštite prava zatvorenika pred Europskim sudom za ljudska prava. Promjenom kaznene politike, te ustrojem probacijske službe, započelo je smanjivanje broja zatvorenika u zatvorskom sustavu. Geopolitički položaj, činjenica da je od 2013. godine Republika Hrvatska članica Europske unije, kao i sve veće migracije stanovništva sa bliskog istoka prema Europi, utjecale su i na popunjenost zatvorskog sustava. Tako prema podacima iz Izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2022. godinu⁵¹, vidljiv je trend blagog povećanja popunjenosti, prema kojim podacima, u zatvorskom sustavu smještajni kapaciteti iznose 3953 osoba, a smješteno je 4091 osoba (popunjenost oko 104%).

U zatvorskom sustavu Republike Hrvatske definitivno nedostaje smještajnih kapaciteta, prvenstveno u zatvorenim uvjetima izdržavanja kazne zatvora, što svakako ponovno može dovesti do smještaja zatvorenika u nehumanim uvjetima, a samim time i do povrede ljudskih prava. Ovaj problem se može riješiti gradnjom novih zatvora, po mogućnosti da ne budu u centrima gradova, što je sada slučaj kod svih zatvora, a predstavlja veliki sigurnosni rizik. Novi kapaciteti se trebaju graditi u skladu sa suvremenim tehnološkim i građevinskim dosezima, kao i ispunjavati sve uvjete za humanim i čovječnim smještajem, sukladno svjetskim, regionalnim i nacionalnim napretkom u zaštiti ljudskih prava i prava zatvorenika. Nadalje, zatvorski sustav i izvršavanje kazne zatvora, sukladno odredbi zakona o izvršavanju kazne zatvora, predstavljaju poslove od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku. Ovu zakonsku odredbu, odgovorna tijela, a to su Ministarstvo pravosuđa i uprave i Vlada Republike Hrvatske, trebali bi shvatiti upravo kako ju je zakonodavac odredio, te se zatvorskom sustavu i rješavanju problema pristupiti ozbiljno i sa vizijom za budućnost. Problemi koji se nakupljaju, rješavaju se ad hoc, te kao takvi nisu zalag za budućnost.

⁵⁰ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2010. godinu, Ministarstvo pravosuđa

⁵¹ Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2022. godinu, Ministarstvo pravosuđa. Izvješće je Vlada Republike Hrvatske prihvatila i uputila u saborsku procedure, rasprava još nije održana

7. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Lidija Ričković Dundić

Matični broj studenta: 234060902

Naslov rada: Zaštita prava zatvorenika u zatvorskom sustavu Republike Hrvatske

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

8. POPIS LITERATURE

8.1. KNJIGE I ČLANCI

1. Babić, V., Josipović, M. i Tomašević, G. (2006). Hrvatski zatvorski sustav i zaštita ljudskih prava zatvorenika, Zagreb, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu
2. Brnetić, D. (2012). Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), Zagreb, Policija i sigurnost
3. Coyle, A. (2002). Ljudska prava u upravljanju zatvorima i kaznionicama: Priručnik za osoblje zatvora. London: Međunarodni centar za zatvorske studije
4. Kovčo Vukadin, I., Žakman-Ban, V. (2010). Zbirka međunarodnih dokumenata o izvršavanju kazne zatvora, Zagreb, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu
5. Osnove penološke andragogije s metodikom: skripta (1984). Zagreb, Socijalistička Republika Hrvatska, Republički sekretarijat za pravosuđe i upravu
6. Šeparović Z. (2003), Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu

8.2. PRAVNI IZVORI

1. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine broj 14/1997
2. Europska minimalna pravila za postupanje sa zatvorenicima
3. Europska zatvorska pravila
4. Fakultativni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine - međunarodni ugovori broj 2/2005
5. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2010. godinu, Zagreb, Ministarstvo pravosuđa
6. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2021. godinu, Zagreb, Ministarstvo pravosuđa i uprave
7. Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2022. godinu, Zagreb, Ministarstvo pravosuđa i uprave
8. Konvencija o transferu osuđenih osoba Vijeća Europe, Narodne novine – međunarodni ugovori broj 14/1994 i 5/2001
9. Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg

- postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine – međunarodni ugovori broj 12/1993 i 14/1997
10. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – međunarodni ugovori broj 6/1999
 11. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Narodne novine – međunarodni ugovori broj 12/1993
 12. Pravilnik o kućnom redu u zatvorima za izvršavanje istražnog zatvora, Narodne novine broj 8/2010
 13. Preporuka Europskog parlamenta Vijeću o pravima zatvorenika u Europskoj uniji
 14. Presude Europskog suda za ljudska prava
 15. Priručnik za zatvorenike, Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2018
 16. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima (Mandelina pravila)
 17. Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva pravosuđa i uprave, Narodne novine broj 97/2020 i 85/2022
 18. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine broj 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010 i 05/2014
 19. Zakon o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine broj 14/2021
 20. Zakon o izvršavanju krivičnih i prekršajnih sankcija, Narodne novine broj 21/1974
 21. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine broj 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 130/2020 i 80/2022
 22. Zakon o preventivnom mehanizmu za sprječavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Narodne novine broj 18/2011 i 33/2015

8.3. INTERNETSKI IZVORI

1. Janica i Ivica Kostelić održali sportsku tribinu za zatvorenike Kaznionice u Lepoglavi, <https://mpu.gov.hr/janica-i-ivica-kostelic-odrzali-sportsku-tribinu-za-zatvorenike-kaznionice-u-lepoglavi-26718/26718> - pristupljeno 6. ožujka 2024. godine
2. Posjet biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine Kaznionici u Lepoglavi,

- <https://mpu.gov.hr/vijesti/posjet-biskupa-zagrebacke-crkvene-pokrajine-kaznionici-u-lepoglavi/13015> - pristupljeno 6. ožujka 2024. godine
3. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, <https://uredzastupnika.gov.hr/europski-sud-za-ljudska-prava/186> - pristupljeno 6. ožujka 2024. godine
 4. <https://www.24sata.hr/news/silovali-ga-u-zatvorskoj-bolnici-tjerali-ga-da-popije-mokracu-i-jede-izmet-tukli-ga-i-prijetili-mu-789591> - pristupljeno 6. ožujka 2024. godine
 5. <https://www.zagreb.info/vijesti/korona-usla-u-zagrebacki-zatvor-pravosudni-policajci-u-samoizolaciji/269846/> - pristupljeno 6. ožujka 2024. godine
 6. <https://www.zagorje-international.hr/2023/02/02/janica-i-ivica-kostelic-u-boravili-u-zatvoru-u-lepoglavi/> - pristupljeno 9. ožujka 2024. godine
 7. <https://cityportal.hr/video-odgojni-zavod-turopolje-dobio-novu-zgradu-a-dvije-su-obnovljene/> - pristupljeno 9. ožujka 2024. godine
 8. <https://mpu.gov.hr/zatvorski-sustav/tijela-zatvorskog-sustava/centri/centar-za-izobrazbu/centar/15132> - pristupljeno 9. ožujka 2024. godine

9. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Slika 1: Organizacijska struktura zatvorskog sustava Republike Hrvatske	9
Slika 2: Zatvorski sustav Republike Hrvatske.....	11
Slika 3: Organizacijska struktura Središnjeg ureda za zatvorski sustav.....	14
Slika 4: Kaznionica u Lepoglavi	15
Slika 5: Zatvorska bolnica u Zagrebu.....	16
Slika 6: Zatvor u Zagrebu.....	18
Slika 7: Odgojni zavod u Turopolju	19
Slika 8: Centar za izobrazbu u Zagrebu	20
Slika 9: Janica i Ivica Kostelić održali sportsku tribinu za zatvorenike u Kaznionici u Lepoglavi.....	38
Slika 10: Sveta Misa za zatvorenike održana u Kaznionici u Lepoglavi 19. listopada 2016. godine	39
Tablica 1: Zahtjevi za zaštitu prava podneseni sucu izvršenja.....	35
Grafikon 1: Kretanje broja zatvorenika u periodu od 2017. do 2021. godine.....	31
Grafikon 2: Raspored zatvorenika/maloljetnika na rad u 2021. godini.....	32
Grafikon 3: Zatvorenici i maloljetnici uključeni u izobrazbu u razdoblju od 2015. do 2021. godine	33
Grafikon 4: Podnesene žalbe sucu izvršenja protiv odluka upravitelja.....	34
Grafikon 5: Vrste zdravstvenih pregleda zatvorenika/maloljetnika u kaznenim tijelima i odgojnim zavodima u 2021. godini	36
Grafikon 6: Broj i vrsta aktivnosti slobodnog vremena zatvorenika i maloljetnika tijekom 2021. godine	37
Grafikon 7: Transferi zatvorenika tijekom 2021. godine	40

10. PRILOZI - PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Predmet: Benzan protiv RH (08. 11. 2002. godine)

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET BENZAN PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 62912/00)

PRESUDA (Prijateljsko rješenje)

STRASBOURG 8. studeni 2002.

U predmetu Benzan protiv Hrvatske, Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću sastavljenom od: g. C.L. Rozakis, predsjednik, gđa. F. Tulken, g. P. Lorenzen, gđa. N. Vajić, g. E. Levitis, g. A. Kovler, g. V. Zagrebelsky, suci, i g. E. Fribergh, Tajnik odjela nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 24. listopada 2002., donosi slijedeću presudu, koja je usvojena istog dana:

POSTUPAK

1. Predmet potiče iz zahtjeva (br. 62912/00) protiv Republike Hrvatske, podnesenog Sudu dana 2. listopada 2000., na temelju članka 34. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") od hrvatskog državljanina, g. Darka Benzana (podnositelj).
2. Podnositelja, kojem je bila odobrena besplatna pravna pomoć, zastupala je gđa. Ružica Paradiš, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njezina zastupnica, gđa. Lidija Lukina-Karajković.
3. Podnositelj prigovara da je žrtva povrede članka 3. Konvencije zato što uvjeti u Kaznionici Lepoglava predstavljaju neljudsko i ponižavajuće postupanje.
4. Dana 1. studenog 2001. Sud je promijenio sastav svojih odjela (Pravilo 25. § 1). Predmet je dodijeljen novo ustrojenom Prvom odjelu.
5. Dana 16. svibnja 2002., nakon očitovanja stranaka, Sud je proglasio zahtjev dopuštenim.
6. Dana 1. srpnja 2002. delegacija Suda provela je misiju za utvrđivanje činjenica u Kaznionici Lepoglava.
7. Dana 17. rujna 2002., nakon izmjene pisama, tajnik je predložio strankama da pokušaju postići prijateljsko rješenje u smislu članka 38. § 1 (b) Konvencije.

Dana 19. rujna i 4. listopada 2002. podnositelj odnosno Vlada podnijeli su formalne izjave kojima prihvaćaju prijateljsko rješenje predmeta.

ČINJENICE

8. Podnositelj je rođen 1951. i trenutačno se nalazi na odsluženju kazne zatvora u Kaznionici Lepoglava (u daljnjem tekstu: KL).

9. 1994. godine podnositelj je proglašen krivim za ubojstvo. Tokom postupka ustanovljena mu je dijagnoza post-traumatskog stresnog poremećaja, i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od deset godina. Od 3. ožujka 2000. boravi u KL gdje je smješten u B krilu.

10. KL sačinjava radijalna zgrada koja se sastoji od četiri krila, sa četiri kata, i dvokatnog aneksa. Tri krila su renovirana, a krilo E se trenutačno nalazi u postupku renovacije. B krilo još uvijek nije renovirano.

11. Od svibnja 2001. do lipnja 2002. podnositelj je bio smješten u ćeliji broj 17 u B krilu. Većinu vremena tamo je bio i drugi zatvorenik koji je dijelio ćeliju sa podnositeljem. Veličina ćelije je 3,50 metara puta 1,60 metara. U ćeliji nije bilo sanitarnih uređaja. Postojale su dvije električne utičnice koje nisu radile. Ćelija je imala tmurno svjetlo na stropu. Prozor na zidu nasuprot vrata velik je 80 cm². U ćeliji je bila drvena stolica i metalni ormarić. Tamo je bio i jedan ležaj na kat. Ćelija je jako mirisala po vlazi. Betonski zidovi bili su vlažni na dodir.

12. Podnositelj tvrdi da su madraci bili prljavi i zakrvavljeni te da je hrana za zatvorenike bila nedostatna i loše kvalitete.

Liječnička pomoć pružana je jednom tjedno, na određeni dan, bez obzira na njegovo zdravlje. Podnositelj tvrdi da se nije mogao obratiti socijalnim službama u zatvoru. Nije bilo nikakve zabave niti drugih aktivnosti u zatvoru.

Općenito, zatvor je bio prenapučen. Zatvorske zgrade sagrađene su prije otprilike dvjesto godina i u vrlo su lošem stanju.

Slučajevi zlostavljanja od strane stražara navodno nisu bili neuobičajeni.

Nadalje, podnositelj je naveo da su dvorane u kojima zatvorenici rade bile hladne.

13. Prema Vladi hrana za zatvorenike udovoljavala je propisanim kaloričnim vrijednostima. Općenito, zatvorenici se nisu žalili na kvalitetu hrane, niti je u tom pogledu bilo prigovora u izvješću Europskog odbora za prevenciju torture i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (u daljnjem tekstu: "izvješće CPT").

Liječnička pomoć pružana je u skladu sa potrebama svakog zatvorenika. Uvjeti su se nakon izvješća CPT poboljšali utoliko što su u punom radnom vremenu zaposleni jedan liječnik

opće prakse i jedan zubar. Ukoliko je bilo potrebe, na raspolaganju je bio specijalistički tretman u bolnici za osobe lišene slobode ili u bilo kojoj redovnoj bolnici.

Zatvorenici imaju mogućnost raditi ako žele. Na raspolaganju im su pogoni za obradu drva i metala jednako kao i neki uslužni poslovi. Oko 50% zatvorenika radi. Podnositelj je izrazio želju da ne radi. Zatvorenicima je dopušteno gledati televiziju, koristiti knjižnicu, vježbati ili odabrati jednu od nekoliko drugih aktivnosti kao što je umjetnički rad, bačvarstvo, literarni ili glazbeni tečajevi. Nedjeljom i praznikom održavane su filmske projekcije; ponekad su bili organizirani koncerti i kazališne predstave.

14. Podnositelj je bio uključen u terapijske sastanke koji uključuju zatvorenike koji pate od post-traumatskog stresnog poremećaja te u vježbu na zraku.

15. U lipnju 2002. podnositelj je premješten u drugu ćeliju u jednom od obnovljenih krila.

PRAVO

16. Dana 4. listopada 2002. Sud je od Vlade zaprimio slijedeću izjavu:

“U namjeri prijateljskog rješenja gore navedenog predmeta, Vlada se obvezuje obnoviti prije kraja rujna 2003. godine B krilo Kaznionice Lepoglava. Vlada će g. Darku Benzanu platiti EUR 12,000. Taj iznos namijenjen je pokriću cjelokupne materijalne i nematerijalne štete, jednako kao i troškova, a biti će plaćen u roku od tri mjeseca od dana donošenja presude Suda u skladu sa člankom 39. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Tom isplatom predmet će biti konačno riješen.

Vlada se nadalje obvezuje da neće podnijeti zahtjev da se predmet iznese pred Veliko Vijeće na temelju članka 43. stavak 1. Konvencije.”

17. Dana 19. rujna 2002. Sud je zaprimio slijedeću izjavu potpisanu od podnositeljeve zastupnice: “Primam na znanje da će Vlada Republike Hrvatske platiti g. Darku Bezzanu iznos od EUR 12,000 koji je namijenjen pokriću materijalne i nematerijalne štete i troškova, a u namjeri prijateljskog rješenja gornjeg predmeta koji se nalazi pred Europskim sudom za ljudska prava, te da će obnoviti prije rujna 2003. B krilo Kaznionice u Lepoglavi.

Podnositelj prihvaća prijedlog i odriče se bilo kakvih daljnjih zahtjeva prema Hrvatskoj u odnosu na činjenice ovog zahtjeva. Podnositelj izjavljuje da ovo predstavlja konačno rješenje predmeta.

Ova izjava je sačinjena u kontekstu prijateljskog rješenja koje su postigli Vlada i podnositelj zahtjeva.

Podnositelj se nadalje obvezuje da neće, nakon donošenja presude, podnijeti zahtjev da se predmet iznese pred Veliko Vijeće na temelju članka 43. stavak 1. Konvencije.

18. Sud bilježi da je podnositelj premješten iz ćelije koja je predmet njegovog prigovora Sudu. On nadalje bilježi namjeru Vlade da renovira krilo B Kaznionice Lepoglava. Konačno, on bilježi da su stranke postigle sporazum (članak 39. Konvencije). Sud je uvjeren da je sporazum zasnovan na poštivanju ljudskih prava kako je to definirano u Konvenciji ili njenim protokolima (članak 37. § 1 in fine Konvencije i Pravilo 62. § 3 Poslovnika Suda).

19. Sukladno tome, predmet treba biti brisan sa liste.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. Donosi odluku o brisanju predmeta sa liste;
2. Prima na znanje sporazum stranaka da neće tražiti da predmet bude podnesen Velikom Vijeću. Sastavljeno u pismenom obliku, na engleskom jeziku dana 8. studenog 2002., u skladu sa Pravilom 77. §§ 2 i 3 Poslovnika Suda.

Predmet: Cenbauer protiv RH (09. 03. 2006.)

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET CENBAUER PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 73786/01)

PRESUDA

STRASBOURG

9. ožujka 2006.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Cenbauer protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. C.L. Rozakis, predsjednik, g. L. Loucaides, g. F. Tulkens, g. P. Lorenzen, gđa N. Vajić, g. D. Spielmann, g. S.E. Jebens, suci, i g. S. Nielsen, tajnik Odjela,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 14. veljače 2006. Godine donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 73786/03) protiv

Republike Hrvatske kojeg je 14. siječnja 1997. godine hrvatski državljani, g. Miroslav Cenbauer ("podnositelj zahtjeva") podnio Europskoj komisiji za ljudska prava („Komsija“) na temelju članka 25. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupale su njene zastupnice, prvo gđa L. Lukina-Karajković, a nakon toga gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva prigovorio je, posebice, da su okolnosti njegova lišenja slobode u Kaznenom zavodu Lepoglava („KZL“) predstavljale nečovječno i ponižavajuće postupanje protivno članku 3. Konvencije.

4. Zahtjev je bio prosljeđen Sudu 1. studenog 1998. godine kada je stupio na snagu Protokol br. 11. Konvencije (članak 5., stavak 2. Protokola br. 11).

5. Zahtjev je dodijeljen u rad Prvom odjelu Suda (pravilo 52. stavak 1. Poslovnika Suda). U okviru tog Odjela, Vijeće koje je trebalo razmatrati predmet (članak 27. stavak 1. Konvencije) sastavljeno je u skladu s pravilom 26. stavkom 1.

6. Odlukom od 5. veljače 2004. godine Sud je zahtjev proglasio djelomično dopuštenim.

7. Vlada, ali ne i podnositelj zahtjeva, je dostavila očitovanje o osnovanosti zahtjeva (Pravilo 59. stavak 1.). Vijeće je odlučilo, nakon što se konzultiralo sa strankama, da nije bilo potrebno održati ročište o osnovanosti zahtjeva (Pravilo 59., stavak 3. in fi ne).

8. Dana 1. studenog 2004. godine Sud je izmijenio sastav svojih Odjela (Pravilo 25., stavak 1.). Ovaj predmet je dodijeljen u rad novo sastavljenom Prvom odjelu (Pravilo 52., stavak 1.).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Kratki pregled događaja

9. Podnositelj zahtjeva je rođen 1971. godine i živi u Viljevu, Hrvatska.

10. Dana 15. prosinca 1993. godine podnositelj zahtjeva proglašen je krivim za nekoliko kaznenih djela, uključujući ubojstvo, te osuđen na dvanaest godina zatvora. Zatvorsku je kaznu počeo služiti 4. siječnja 1995. godine u Kaznenom zavodu Lepoglava (u daljnjem tekstu: „KZL“).

11. KZL je zgrada koja se sastoji od pet krila, A, B, C, D i E. Sva su krila obnovljena. Krilo B obnovljeno je posljednje; njegova je obnova dovršena u prosincu 2003. godine.

12. Podnositelj zahtjeva ostao je u KZL do 27. rujna 1995. godine kad je prebačen u drugi zatvor. Po drugi puta je primljen u KZL 30. prosinca 1998. godine.

13. Dana 4. listopada 1999. godine podnositelj zahtjeva je prebačen u Kaznionicu u Glini gdje je ostao do 5. travnja 2000. godine. Tada je prebačen u Kaznionicu u Požegi. Tijekom njegovog boravka u toj instituciji podnositelju zahtjeva su bile odobrene razne povlastice, uključujući i pravo na kratke dopuste. Nakon što je počinio kaznena djela (provalu i krađu) dok je koristio dopust, podnositelj zahtjeva je 21. rujna 2000. godine ponovno prebačen u KZL. Dana 3. siječnja 2001. godine smješten je u krilo B.

14. Dana 8. travnja 2003. godine podnositelj zahtjeva je prebačen u ćeliju u obnovljenom dijelu krila B.

15. Dana 22. kolovoza 2003. godine podnositelj zahtjeva je otpušten jer je odslužio zatvorsku kaznu.

B. Navodi stranaka

16. Podnositelj zahtjeva je dao slijedeći opis uvjeta lišenja slobode u krilu B KZL-a.

17. Ćelija u kojoj je bio smješten bila je mala te nije imao niti sanitarni čvor niti tekuću vodu. Nije bilo grijanja, a zidovi ćelije bili su vlažni i orošeni. Ćelija je bila prljava, a krevetnina se nije mijenjala kroz dulja vremenska razdoblja. Kako bi urinirao noću, a i u drugim vremenima kad je bio zatvoren u svoju ćeliju, podnositelj zahtjeva morao je koristiti plastični kontejner od četiri litre u obliku boce, jer su stražari odbili otključati ćeliju i dozvoliti mu koristiti zahod. Toaletni pribor i drugi proizvodi za osobnu higijenu osiguravani su svakih četiri do pet mjeseci. Hrana posluživana zatvorenicima bila je nedostatna i slabe kvalitete; zatvorenicima su bili posluživani samo ugljikohidrati, bez bilo kakvog povrća i skoro bez ikakvog mesa. Općenito, zatvor je bio pretrpan. Zatvorske zgrade, izgrađene prije oko dvjesto godina, bile su vrlo loše održavane. Budući da zatvorski stražari nisu nosili značke sa svojim brojem ili imenom, zatvorenici nisu mogli znati njihov identitet. Zatvorenici su postrojavani u vrstu i po deset puta dnevno, čak i kad je padala kiša. Isto su tako morali ići na šetnje na otvorenom u šlapama, čak i kad je padala kiša ili snijeg.

18. Vlada je dala slijedeći opis uvjeta u kojima je podnositelj bio lišen slobode u KZL-u.

19. Ćelija podnositelja zahtjeva bila je ćelija za dvije osobe. Podnositelj zahtjeva ju je većinu vremena dijelio s još jednim zatvorenikom, te je samo jedno kratko razdoblje od oko dva mjeseca bio sam u ćeliji. Ćelija je bila dugačka 3.50m, široka 1.60m i visoka 3.05m. Imala je prozor veličine 80x80 cm i jedno rasvjetno tijelo. U ćeliji nije bio sanitarni čvor, ali podnositelju se osiguravala mogućnost stalnog korištenja zajedničkog sanitarnog čvora te je mogao koristiti tuš. Zatvorenicima je svaki mjesec bila osiguravana pasta za zube, sapun, krema za brijanje, jednokratne britvice, šampon i toaletni papir. Hrana posluživana

zatvorenicima bila je propisane kalorijske vrijednosti i, općenito, zatvorenici nisu imali nikakve pritužbe u tom pogledu. Zatvorenici su bili postrojavani u vrstu nekoliko puta na dan prije obroka. Zatvorenici koji su radili bili su također postrojavani kad su išli na posao i vraćali se s njega te prije i nakon odmora. Zatvorenici su postrojavani na otvorenom kad je to dozvoljavalo vrijeme te su bili odgovarajuće obučeni. Za lošeg vremena zatvorenici su postrojavani u zatvorskoj zgradi. Zatvorenicima je bio dan veliki prostor na otvorenom za vježbanje te su mogli nedjeljom gledati filmske predstave.

20. Vlada je tvrdila da je obnova krila B dovršena 5. prosinca 2003. godine. Ono je svježe oličeno, i svaka je ćelija dobila zahod i umivaonik. Ćelije sada imaju parket na podu, novi namještaj i radijatore, nove električne utičnice i nova rasvjetna tijela u ćelijama. Sada 35-40 zatvorenika koristi četiri tuša. C. Nalazi Europskog odbora za sprječavanje torture i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne

21. CPT je u Hrvatskoj boravio od 20. do 30. rujna 1998. Njegovi nalazi u pogledu KZL-a glase kako slijedi (izvadak iz Izvješća hrvatskoj Vladi o boravku Europskog odbora za sprječavanje torture i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) u Hrvatskoj od 20. do 30. rujna 1998., CPT/Inf. (2001) 4, izvadak:

a. materijalni uvjeti

58. ... u dva neobnovljena krila, B i E, u kojima su uglavnom smješteni nezaposleni zatvorenici, zatvorske su uvjeti bili veoma loši. U tim su krilima zatvorenici držani u skućenim uvjetima, i to tako da su u ćelijama veličine od 5,5 do otprilike 6,5 m² obično bile dvije do tri osobe. CPT mora naglasiti da su ćelije ove veličine pogodne za smještaj isključivo jedne osobe. Nadalje, ćelije su bile vrlo prljave i u lošem stanju, a određeni ih je broj imao loš pristup dnevnom svjetlu odnosno prigušenom ili umjetnom osvjetljenju. Osim toga, nisu bile opremljene cjelovitim sanitarnim čvorovima, tako da su zatvorenici noću morali obavljati fiziološke potrebe koristeći posude u svojim ćelijama. Što se tiče zajedničkih sanitarnih čvorova, oni su općenito uzevši bili u jednom stanju (neki od njih s opasnim poplavljenim podovima). Također je vrijedno istaknuti da se nekoliko zatvorenika u ova dva krila tužilo kako nisu u mogućnosti nabaviti potreban toaletni pribor. Ravnatelj je izaslanstvo obavijestio da je u planu obnova čitave ustanove, ali da su naišli na poteškoće u pribavljanju potrebnih sredstava. CPT mora naglasiti da su prevladavajući materijalni uvjeti u krilima B i E prilično neprihvatljivi. Stoga Odbor preporuča da se obnova tih krila, uključujući i postavljanje sanitarnih čvorova u ćelijama kao što je to napravljeno u krilu D, treba smatrati pitanjem od visokog prioriteta.

Osim toga, CPT preporučuje da se odmah poduzmu koraci kako bi se osiguralo da se svim zatvorenicima u Kaznenom zavodu Lepoglava omogući nabavljanje proizvoda za osobnu higijenu (toaletni papir, sapun, pasta za zube, itd.) kao i potrebnih sredstava za održavanje njihovih ćelija i zajedničkih sanitarnih čvorova u čistom i higijenskom stanju.

59. Nadalje, kao što je već naznačeno u točkama 56. i 58., u vrijeme posjeta zatvoreni dio bio je prenapučen. To se posebno odnosilo na neobnovljena krila...

CPT preporuča da se poduzmu ozbiljni napori kako bi se smanjio broj zatvorenika po jednoj sobi u zatvorenom dijelu Kaznenog zavoda Lepoglava...

b. režim

61. Prema članku 19. Zakona o izvršavanju kazne zatvora, zatvorenicima se mora osigurati, u mjeri u kojoj je to moguće s obzirom na kapacitete i resurse ustanove, različite oblike rada koji odgovaraju njihovim sposobnostima i vještinama.

62. Od 660 zatvorenika u zatvorenim i poluotvorenim dijelovima Kaznenog zatvora Lepoglava, oko 300 ih je sudjelovalo u različitim vrstama radnih aktivnosti, uključujući drvodjelstvo i proizvodnju namještaja (gdje je bilo zaposleno 150 zatvorenika), rad s metalom (20), obrt kao i različita radna mjesta u vezi sa svakodnevnim funkcioniranjem zatvora (pranje rublja, kuhanje, vrtlarstvo, itd.).

63. Ipak, ostaje činjenica da u vrijeme posjete većina zatvorenika u zatvorenom dijelu ustanove – 324 od 532 – nije radila. 110 zatvorenika bili su na popisu čekanja za rad. Nadalje, 83 zatvorenika je bilo kategorizirano kao oni koji trajno ne rade, bilo po njihovom izboru ili radi invalidnosti, iako su mnogi od tih zatvorenika s kojima je izaslanstvo razgovarala rekli da su u stvari željeli raditi. Situaciju zatvorenika koji ne rade još je više nezadovoljavajućom činio nedostatak drugih režimskih aktivnosti u zatvoru. Iako je ustanova opremljena dobrim obrazovnim mogućnostima, samo je 50 zatvorenika - uključujući neke koji već rade – pohađalo nastavu. Nadalje, oskudni su bili dokazi o terapijskim programima (to jest, onima koji su usredotočeni na kazneno djelo) i nije bilo organiziranih sportskih aktivnosti. Ukratko, gotovo je dvije trećine zatvorenika smještenih u zatvorenom dijelu podlijegalo osiromašenom režimu; utvrđeno je da se tipičan dnevni program jednog zatvorenika koji ne radi sastoji tek malo više od gledanja televizije u prostorima za druženje i vježbanja na zraku.

64. ... Za većinu zatvorenika u zatvorenom dijelu ustanove nije postojao pozitivni režim koji bi ih poticao da se bave problemom svog prestupničkog ponašanja.

CPT preporuča hrvatskim vlastima da poduzmu potrebne korake kako bi osigurale da svi zatvorenici Kaznenog zavoda Lepoglava imaju pristup odgovarajućem rasponu radnih,

obrazovnih, sportskih i rekreacijskih aktivnosti.“

D. Izvješće Misije za utvrđivanje činjenica u Kaznenom zavodu Lepoglava

22. Dana 1. srpnja 2002. godine izaslanstvo Suda posjetilo je Kazneni zavod Lepoglava u svrhu predmeta Benzan (vidi predmet Benzan protiv Hrvatske, br. 62912/00 od 8. studenog 2002. godine). Njegovi nalazi o općim uvjetima u KZL su slijedeći:

„Sastanak s upraviteljem KZL-a

Upravitelj zatvora obavijestio je izaslanstvo da je krilo B jedino neobnovljeno krilo. On je nadalje obavijestio izaslanstvo da je u zatvoru bilo 683 zatvorenika. Priznao je da je zatvor pretrpan, osobito krilo B.

Obilazak KZL-a

Krilo B

Našli smo da je ćelija 17 smještena kraj zajedničke kupaonice. Veličina joj je bila 3.50 x 1.60 metara. U ćeliji nije bilo sanitarnog čvora. Bile su dvije električne utičnice koje nisu radile. Na plafonu je bilo zamagljeno svjetlo. Prozor na zidu preko puta vrata bio je veličine 80 cm². U ćeliji se nalazila jedna drvena stolica i metalni ormarić za stvari. Tu se nalazio i jedan komplet kreveta na kat. Madraci su bili prljavi i imali su mrlje krvi. Ćelija je jako smrdila po vlazi. Betonski zidovi bili su na dodir vlažni.

Prostor tuša, WC-a i praonice rublja

Za 60 zatvorenika bila su tri WC-a i dva tuša. U WC-u nije bilo grijanja. U prostoriji za tuš bio je jedan radijator. Nije bilo toaletnog papira. Kraj tuševa nalazio se prostor za pranje rublja opremljen dugim kadama u kojima su zatvorenici prali svoju odjeću. Pristup prostoru za pranje rublja bio je moguć jedan sat na dan.

Unutarnji prostor za zabavu i rekreaciju

Nakon toga smo posjetili sobu za TV gdje smo našli jedan televizor, oko 20 stolica i 7 stolova. Ona je služila za 60 zatvorenika.

Tu je bila i društvena soba sa 6 stolova, svaki sa po 4 stolice, koja je služila za 44 zatvorenika. Na stolovima smo vidjeli kutije za šah.

Unutra je bila jedna peć s dva električna grijača i jednim sudoperom.

Na svakom smo katu vidjeli opremu za stolni tenis, svaka je služila za 44 zatvorenika.

Obnovljeno krilo

Ovdje smo posjetili ćeliju veličine 11m². U njoj su se nalazila dva kompleta kreveta na kat. Tu se nalazila odvojena kupaonica s WC-om i umivaonikom, no nije bilo ni tuša ni kade. Međutim, na istom su se katu nalazili zajednički tuševi. Tu se nalazila jedna električna

utičnica, tri svjetla na plafonu, dva metalna ormarića za stvari, dvije drvene stolice, jedan stol i jedna polica na zidu. Tu su bila i dva prozora (80 x 80 centimetara). Soba je bila svježe obojana i imala je parket na podu. Bila je vrlo čista.

Prostor za rekreaciju na otvorenom

Vidjeli smo veliki prostor za hodanje, s klupama i drvećem i asfaltiranim igralištem velikih razmjera.

Kantina

Kantina u kojoj zatvorenici jedu velika je soba, odvojena od drugih zatvorskih prostora. U njoj se u jednom trenutku može smjestiti 200 osoba. Zatvorenici jedu u smjenama. Hrana se kuha u tom objektu, a postoji i pekara.

Prostor za rad

Radni prostor obuhvaća nekoliko velikih radionica za obradu drveta, proizvodnju ploča za šah, uokvirivanje slika, uvezivanje knjiga i tiskanje knjiga kao i umjetničkog studija uključujući i odjel za vizualnu umjetnost.

Radionica za uvezivanje knjiga gdje podnositelj zahtjeva radi ima velike prozore, pisaći stol i stolicu.“

Razgovori

Podnositelj zahtjeva

Podnositelj zahtjeva je izvijestio izaslanstvo da je bio smješten u ćeliju br. 17 u krilu B negdje u svibnju 2000. godine i da je tamo ostao do kolovoza ili rujna 2001. godine. Izvijestio je da je u vrijeme njegovoga dolaska nije bilo stakla na prozoru, ali da je to bilo popravljeno za nekoliko dana. Boja na zidovima se ljuštila i ćelija je bila vrlo vlažna. Negdje 2001. godine zidovi su bili ponovno oličeni u cijelome krilu. Nadalje je izvijestio da iako je u ćeliji bio radijator, sve do kraja zime 2001. godine u ćeliji nije bilo grijanja, kad su radijatori popravljani, ali da je čak i nakon toga grijanje bilo nedovoljno. Podnositelj zahtjeva je naglasio da su zahodi u krilu B bili obnovljeni do određene mjere i da su bili u puno lošijem stanju. Rekao je da je na zidovima bila vlaga koja je prekrivena bojom.

Dnevni raspored podnositelja zahtjeva bio je kako slijedi:

7 sati – buđenje, 8-9 sati – doručak i šetnja; 10:30 – 11:30 – zaključan u ćeliji; 11:30 ručak
12:30 – 1:30 šetnja; 3:00-5:00 zaključan u ćeliji; 5:30 – večera; od 7 sati – zaključan u ćeliji
9 sati – gašenje svjetla

Podnositelj zahtjeva se žalio da su zatvorenici uvijek bili u vremenskoj stisci za ručak i večeru jer je bilo previše ljudi, podijeljenih u nekoliko smjena. Rekao je i da je hrana bila

slabe kvalitete, loše pripremljena, loše skuhana i da je jedina jestiva hrana bio kruh. Rekao je da je većinu vremena bio gladan. Zatvorenici su bili obučeni u traperice i košulje koje su se mijenjale svake dvije godine. Daju im se i cipele, donje rublje i jakna.

Podnositelj zahtjeva je prigovorio da je posteljina bila prljava, masna i prekratka. Deke su bile stare, prljave i nisu bile prane sedam godina. Madrac u njegovoj ćeliji je bio star, trunuo je, imao je fleke od krvi i bio je vlažan. Podnositelj zahtjeva je izjavio i da je medicinska pomoć bila dostupna samo jednom tjedno ponedjeljkom i da su razgovori s liječnikom bili površni, i trajali su samo jednu minutu.

Direktor zatvora

Ravnatelj zatvora je priznao da su ove godine bile dvije smrti od infarkta i da je jedan broj zatvorenika bolovao od hepatitisa, iako nisu bili smješteni u posebnu jedinicu. Priznao je nadalje da je u cijelom području bilo nestašica vode zbog problemom s pritiskom vode. Međutim, kupaone su bile otvorene od 9:30 do 11:30 prije podne i od 4 do 5:30 poslije podne. Glede medicinskog osoblja, rekao je da su u punom radnom vremenu bili zaposleni jedan liječnik, specijalist opće medicine, i jedan zubar. U zatvoru je u svako doba bila nazočna barem jedna medicinska sestra. Jednom tjedno liječnici različitih specijalizacija posjećivali su zatvor (specijalist za plućne bolesti, kirurg, internist i oftalmolog).

Također je izvijestio da je tada oko 50% zatvorenika radilo u zatvoru.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

23. Članak 23. Ustava Republike Hrvatske propisuje kako slijedi: „Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja.....“

24. Zakon o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine br. 128/1999 od 30. studenog 1999. i br. 190/2003 od 3. prosinca 2003 (pročišćeni tekst) – „Zakon“) stupio je na snagu 1. srpnja 2001. godine, a odredbe koje se odnose na suca izvršenja stupile su na snagu šest mjeseci kasnije, 1. siječnja 2002. godine. Mjerodavne odredbe Zakona glase kako slijedi:

Članak 17.

„(1) Protiv postupka i odluke kojom se zatvorenik nezakonito prikrađuje ili ograničava u nekom pravu iz ovoga Zakona zatvorenik može podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu. (2) O zahtjevu za sudsku zaštitu odlučuje sudac izvršenja.“

Članak 74.

„(1) Smještaj zatvorenika treba odgovarati zdravstvenim, higijenskim i prostornim zahtjevima, te klimatskim prilikama. (2) Zatvorenika se u pravilu smješta u zasebnu prostoriju..... (3) Prostorije u kojima borave zatvorenici moraju biti čiste, suhe i dovoljno

prostrane. Za svakog zatvorenika u spavaonici mora biti najmanje 4 m² i 10 m³ prostora. (4) Svaka prostorija.....mora imati dnevno i umjetno svjetlo..... (5) Kaznionice i zatvori moraju imati sanitarne uređaje koji omogućuju obavljanje fizioloških potreba u čistim i primjerenim uvjetima kad god to zatvorenici žele. (6) Pitka voda uvijek mora biti dostupna svakom zatvoreniku.“

Članak 77.

„1. Kaznionica, odnosno zatvor osigurava zatvoreniku rublje, odjeću, obuću i posteljinu prikladno klimatskim uvjetima.“

Članak 78.

„(3) Zatvoreniku se osiguravaju najmanje tri obroka dnevno kalorične vrijednosti od najmanje 3 000 kcal dnevno. Sastav i hranidbenu vrijednost hrane nadzire liječnik ili druga osoba medicinske struke.“

PRAVO

I. VLADINI PRELIMINARNI PRIGOVORI

25. Vlada je ustvrdila da podnositelj zahtjeva nije iscrpio domaća pravna sredstva kako to traži članak 35. Konvencije, čiji mjerodavni do glasi kako slijedi:

„1. Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava...“

4. Sud će odbaciti svaki zahtjev koji smatra nedopuštenim na temelju ovoga članka. Takva odluka može biti donesena u bilo kojem stadiju postupka.“

26. Vlada je tvrdila je da je podnositelj zahtjeva trebao podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu sucu izvršenja na temelju članka 17. Zakona. S tim u vezi dostavili su primjerak odluke Županijskog suda u Varaždinu od 17. prosinca 2003. godine, kojom je taj sud prihvatio sličan prigovor u predmetu V.Š., zatvorenika koji je služio kaznu u KZL-u. Utvrdio je da je V.Š. bio u ćeliji manjoj od minimalne veličine propisane zakonom, da je ta činjenica povrijedila njegova prava i da je trebao biti prebačen u drugu ćeliju odgovarajuće veličine. Glede njegovoga zahtjeva za naknadu štete, Županijski sud u Varaždinu dao je upute V.Š.-u da pokrene građanski postupak protiv države.

27. Vlada je smatrala da je ova odluka dokazala djelotvornost zahtjeva za sudsku zaštitu na temelju članka 17. Zakona glede loših uvjeta u zatvoru. Budući da je dostavljena odluka bila donesena kratko nakon što je podnositelj zahtjeva odslužio kaznu zatvora, Vlada je tvrdila da je i podnositelj zahtjeva trebao podnijeti takav zahtjev za sudsku zaštitu prije nego je podnio svoj zahtjev.

28. Podnositelj zahtjeva nije se složio s Vladom. Tvrdio je da dostavljena odluka nije uopće mjerodavna za njegov predmet, jer je u svakom slučaju donesena nakon što je on bio pušten iz KZL-a.

29. Sud treba prvo utvrditi je li Vlada u ovome predmetu izgubila pravo uložiti prigovor o neiscrpljivanju pravnih sredstava.

30. Na početku, Sud primijećuje da je Vlada već uložila taj prigovor u fazi donošenja odluke o dopuštenosti. Međutim, u svojoj odluci o dopuštenosti od 5. veljače 2004. godine Sud je odbacio tu tvrdnju, zaključivši da je formulacija Zakona bila nejasna i da Vlada nije dostavila nikakav uvjerljivi dokaz koji bi dokazao djelotvornost zahtjeva za sudsku zaštitu sucu izvršenja na temelju članka 17. Zakona.

31. Nakon odluke o dopuštenosti, Vlada je dostavila naprijed navedenu odluku, koju je nadležni sud donio 17. prosinca 2003. godine, tj. mjesec i pol dana prije odluke o dopuštenosti koju je donio Sud. Sud ne pridaje osobitu važnost ovome proteku vremena ili činjenici da Vlada nije tu odluku dostavila prije donošenja odluke o dopuštenosti. Po mišljenju Suda, mjesec i pol dana razmjerno je kratko razdoblje, tijekom kojega je razumno pretpostaviti da s obzirom na to da je odluku donio jedan od nižih sudova u zemlji, Vlada nije možda za nju znala. U takvim okolnostima, Sud smatra da Vlada nije izgubila pravo dostaviti novu odluku u potporu svojeg prethodno uloženog prigovora glede neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava.

32. Sud nadalje treba ispitati može li dostavljena odluka utjecati na utvrđenje Suda glede djelotvornosti predloženoga pravnog sredstva u okolnostima ovoga predmeta.

33. Sud podsjeća kako na području iscrpljivanja domaćih sredstava postoji podjela tereta dokaza. Na Vladi koja se poziva na to da pravna sredstva nisu bila iscrpljena je da uvjeri Sud da je to pravno sredstvo bilo učinkovito, na raspolaganju u teoriji i praksi u relevantno vrijeme, to jest, da je bilo dostupno, da je moglo ispraviti povrede u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva i da je nudilo razumne izgleda za uspjeh. Međutim, kad se zadovolji ovaj zahtjev glede tereta dokaza, na podnositelju zahtjeva je da dokaže da je pravno sredstvo na koje se poziva Vlada bilo doista iscrpljeno ili je iz nekog razloga bilo nedostavno i nedjelotvorno u osobitim okolnostima predmeta ili su postojale posebne okolnosti zbog kojih su on ili ona bili oslobođeni tog uvjeta (vidi presudu u predmetu *Akdivar and Others v. Turkey* od 16. rujna 1996., *Reports of Judgments and Decisions 1996-IV*, str. 1211, § 68).

34. U svjetlu odluke u predmetu *V.Š.* Sud ne isključuje da bi taj zahtjev za sudsku zaštitu mogao biti djelotvorno pravno sredstvo u odnosu na akte i odluke koje navodno predstavljaju

povredu ljudskih prava zatvorenika zajamčenih domaćim pravom. U svakom slučaju, Vlada nije dokazala da je pravno sredstvo o kojemu je riječ bilo na raspolaganju prije 1. siječnja 2002. godine, kad su stupile na snagu odredbe Zakona koje se odnose na suca izvršenja (vidi stavak 24. ove presude).

35. U ovome predmetu, Sud primijetuje da je podnositelj zahtjeva prigovorio uvjetima svog boravka u zatvoru u KZL-u u razdoblju između siječnja 2001. i travnja 2003. godine. Dakle, on je već odslužio jednu godinu u KZL-u, u uvjetima kojima je prigovorio, prije nego je stvoren novi pravni lijek. Štoviše, on je svoj prigovor glede loših zatvorskih uvjeta podnio Sudu prije toga datuma. U takvim okolnostima, Sud ne prihvaća da je podnositelj zahtjeva trebao iscrpiti ovo pravno sredstvo.

36. Stoga prethodni prigovor Vlade treba odbiti.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 3. KONVENCIJE

37. Podnositelj zahtjeva je prigovorio da su uvjeti u KZL-u, gdje je služio dio svoje kazne zatvora predstavljali nečovječno i ponižavajuće postupanje protivno članku 3. Konvencije koji propisuje: „Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“

38. Vlada je osporila to mišljenje. Tvrdili su da iako uvjeti u krilu B prije obnove nisu bili idealni, nisu predstavljali nečovječno i ponižavajuće postupanje.

39. Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nije poduzeo korake kako bi olakšao svoj boravak u KZL-u, budući je odbio raditi. Uvjeti njegovog boravka u zatvoru bili su objektivno bolji od uvjeta g. Benzana (citiran u ovoj presudi), jer je njegova ćelija bila smještena dalje od zajedničke kupaonice i stoga bila manje vlažna.

40. Konačno, Vlada je tvrdila da treba voditi računa o činjenici da je država, u granicama svoje financijske sposobnosti, stalno obnavljala KZL. Tvrdili su da takve pozitivne namjere od strane Vlade čine ovaj predmet različitim od predmeta Peers, u kojemu su nadležne vlaste propustile poduzeti mjere kojima bi bio cilj popraviti objektivno nepovoljne uvjete za služenje kazni zatvora (vidi predmet Peers v. Greece, br. 28524/95, stavak 75., ECHR 2001-III).

41. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da su uvjeti njegovog boravka u zatvoru ukupno uzevši predstavljali nečovječno i ponižavajuće postupanje.

42. Kao što je Sud smatrao u puno navrata, članak 4. Konvencije sadrži jednu od najtemeljnijih vrijednosti demokratskog društva. On u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kaznu, bez obzira na okolnosti i

ponašanje žrtve (vidi predmet *Labita v. Italy* [GC], br. 26772/75/ stavak 119., ECHR 2000-IV).

43. To rekavši, zlostavljanje mora doseći minimalnu razinu ozbiljnosti kako bi potpalo pod domašaj članka 3. Ocjena ove minimalne razine ozbiljnosti je relativna; ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što je trajanje postupanja, njegovi fizički i mentalni učinci i, u nekim slučajevima, spol, dob i zdravstveno stanje žrtve. Nadalje, u razmatranju je li postupanje „ponižavajuće“ u smislu članka 3., Sud će uzeti u obzir je li cilj bio poniziti i umanjiti vrijednost dotične osobe i je li, što se tiče posljedica, ono imalo negativan utjecaj na njezinu osobnost na način nespojiv sa člankom 3. Međutim, nepostojanje takve svrhe ne može konačno isključiti utvrđenje povrede ove odredbe (vidi naprijed citirani predmet *Peers v. Greece*, stavci 67.-68. i predmet *Valašinas v. Lithuania*, br. 44558/98, stavak 101., ECHR 2001-VIII).

44. Sud je dosljedno naglašavao da trpljenje i poniženje koje je tu uključeno mora u svakom slučaju ići preko onoga neizbježnoga elementa trpljenja ili poniženja povezanog s danim oblikom legitimnog postupanja ili kazne. Mjere kojima se osoba lišava slobode mogu često uključivati takav element. Prema ovoj odredbi država mora osigurati da je osoba lišena slobode u uvjetima koji su sukladni s poštivanjem njenog ljudskog dostojanstva, da ju način i metoda izvršenja mjere ne podvrgavaju trpljenju ili nedaćama intenziteta koji premašuje neizbježnu razinu trpljenja inherentnu lišenju slobode, i da, s obzirom na praktične zahtjeve boravka u zatvoru, njezino zdravlje i dobrobit budu odgovarajuće osigurani (vidi predmet *Kudła v. Poland* [GC], br. 30210/96, stavci 93.-94., ECHR 2000-XI).

45. Sud primijetuje da su u ovome predmetu među strankama sporne određene okolnosti koje se tiču općih uvjeta lišenja slobode u KZL-u. Međutim, Sud smatra da čak iako je to tako, može donijeti svoju ocjenu predmeta oslanjajući se na tvrdnje stranaka, nalaze CPT-a i izaslanstva Suda čiji je pregled dan u ovoj presudi (vidi stavke 19. i 20. ove presude).

46. Nesporno je da je podnositelj zahtjeva bio smješten u krilu B od 3. siječnja 2001., kratko nakon što je bio po treći puta primljen u KZL, do 8. travnja 2003., kad je bio prebačen u obnovljeni dio zatvora. Tijekom toga vremena dijelio je ćeliju veličine 5.6m² s drugim zatvorenikom, drugim riječima, bilo mu je dano 2.8m² prostora. Tijekom razdoblja od dva mjeseca bio je sam u ćeliji. Iako taj prostor nije bio tako mali kao u nekim drugim predmetima koje je sud ispitivao u prošlosti (vidi, na primjer, predmet *Kalashnikov v. Russia*, br. 47095/99, stavak 97., ECHR 2002-VI), treba primijetiti da je prostor bio manji od 4m², što je minimalni zahtjev za jednog zatvorenika u ćelijama s više zatvorenika i na

temelju domaćeg prava i na temelju standarda CPT-a (vidi, na primjer, Izvješće CPT-a o posjeti Latviji 2002. godine - CPT/Inf (2005) 8, stavak 65.).

47. Vlada je tvrdila da je sam podnositelj zahtjeva bio djelomično odgovoran za to što je bio smješten u krilo B, jer je izjavio da ne želi raditi. Podnositelj zahtjeva nije zaniijekao tu činjenicu. Sud ne prihvaća tvrdnju Vlade prema kojoj bi se uvjeti lišenja slobode u zatvoru mogli određivati na temelju činjenice je li zatvorenik radio ili nije, budući da svim zatvorenicima treba pružiti uvjete u zatvoru koji su u skladu s člankom 3. Konvencije.

48. Nadalje, nesporno je da u ćeliji podnositelja zahtjeva nije bilo zahoda ni tekuće vode. Glede mogućnosti korištenja zajedničkog zahoda, Vlada je tvrdila da su zatvorenici uvijek imali pristup do njega. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da nije imao pristup zahodu kad je bio zatvoren u svoju ćeliju, ili tijekom noći. Umjesto toga, morao je urinirati u plastične kontejnere i njihov sadržaj bacati kasnije. I CPT i izaslanstvo Suda primijetili su taj problem. Sud stoga prihvaća navode podnositelja zahtjeva i smatra da je takva praksa bila ponižavajuća i da je doprinijela lošim higijenskim uvjetima u njegovoj ćeliji.

49. Sud mora nadalje utvrditi koliko je sati na dan podnositelj zahtjeva bio zatvoren u svojoj ćeliji. Vlada je tvrdila da su zatvorenici imali pravo na vježbanje na otvorenom dva puta na dan i da su im obroci posluživani izvan njihovih ćelija. Imali su i zajedničku sobu za TV. Međutim, i Vlada i podnositelj zahtjeva nisu točno naveli točan broj sati na dan koje su zatvorenici koji nisu radili bili zatvoreni u svojim ćelijama. Uzimajući u obzir činjenice kako su utvrđene u predmetu Benzan (cited above), posebice informacije dobivene od samog g. Benzana, Sud primijećuje da su zatvorenici u krilu B provodili nekoliko sati dnevno izvan svojih ćelija, jedući obroke i vježbajući na otvorenom. Međutim, isto tako se čini da su bili zatvoreni u svojim ćelijama od 7 sati navečer do 7 sati u jutro i nekoliko sati tijekom dana. Sud smatra da je to razdoblje znatno.

50. Sud nadalje prima na znanje druge prigovore koje je uložio podnositelj zahtjeva, glede vlažnih zidova, nečistoće njegove ćelije i ukupnih higijenskih uvjeta, za koje Vlada nije dala nikakvo uvjerljivo objašnjenje. Sud smatra da su utvrđeni čimbenici nedovoljnoga prostora, zajedno s nedostatkom pristupa zahodu kroz dulje od dvanaest sati na dan sami sebi dovoljni da podnositelju zahtjeva uzrokuju tegobe intenziteta koji premašuje neizbježnu razinu trpljenja inherentnu lišenju slobode.

51. Sud priznaje da je, nakon predmeta Benzan, Vlada poduzela potrebne korake i obnovila dotično krilo. Ovo pokazuje da je Vlada pokazala volju postupiti po preporukama Suda i drugih tijela Vijeća Europe, što je činjenica koju se ne može zanemariti. S druge strane, to

ne može Vladu osloboditi krivnje glede događaja koji su prethodili obnovi.

52. U ovom predmetu je podnositelj zahtjeva proveo oko dvije godine i tri mjeseca u krilu B prije njegove obnove. Tijekom toga vremena bio je izložen naprijed opisanim uvjetima, koji su, po mišljenju Suda, predstavljali ponižavajuće postupanje protivno članku 3.

53. Stoga je došlo do povrede te odredbe.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

54. Članak 41. Konvencije propisuje:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.

A. Šteta

55. Podnositelj zahtjeva potražuje 1.000.000 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

56. Vlada je taj iznos smatrala prekomjernim i nepotkrijepljenim.

57. Sud smatra da je podnositelj zahtjeva sigurno pretrpio neku nematerijalnu štetu kao rezultat svoga lišenja slobode u opisanim uvjetima. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositelju zahtjeva dosuđuje 3.000 EUR s toga naslova, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

58. Podnositelji zahtjeva, kojemu je bila dodijeljena pravna pomoć nije postavio nikakve daljnje zahtjeve s toga naslova glede troškova i izdataka. Stoga se ništa ne dosuđuje s toga naslova.

C. Zatezna kamata

59. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. Odbija prethodni prigovor Vlade;

2. Presuđuje da je došlo do povrede članka 3. Konvencije;

3. Presuđuje

(a) da tužena država podnositelju zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, isplatiti slijedeći iznos koji treba pretvoriti u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan namirenja

(i) 3.000 EUR (tri tisuće eura) na ime nematerijalne štete; i

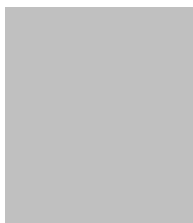
(ii) (ii) svaki porez koji bi mogao biti zaračunat na taj iznos;

(b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedeni iznos plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;

4. odbija ostatak zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravednu naknadu.

ŽIVOTOPIS

OSOBNJE INFORMACIJE

Lidija Ričković Dundić

 Zagrebačka cesta 217, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska

  +385 99 8718 547

 lidijadundic1@gmail.com

Spol žensko | Datum rođenja 28/8/1979 | Državljanstvo Republike Hrvatske

RADNO ISKUSTVO

Lipanj 2023. - Savjetnik, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Središnja služba

Obavlja kontrolu obračuna i izlazne dokumentacije iz svih obrada mirovinskih primanja, osigurava dostavu propisanih izvještaja/dokumentacije unutarnjim ustrojstvenim jedincima i vanjskim institucijama. Sudjeluje u odvijanju poslovnog procesa obračuna mirovinskih primanja, podnosi i usklađuje izvještaje o isplati mirovinskih primanja s Poreznom upravom, prati održavanje kodeksa pošta, banaka i drugih pravnih osoba za isplatu mirovinskih primanja, obavlja poslove vezane za obraču i isplatu preuzetih udjela od Umirovljeničkog fonda, sudjeluje u izradi uputa za rad iz djelokruga rada Odjela.

Studeni 2021. – svibanj 2023. Specijalist za radne odnose, Croatia osiguranje d.d.

Administriranje svih HR procesa u crosigHR aplikaciji te izrada i implementacija procesa dodjele rola u aplikaciji. Provođenje kompleksnijih priprema i analiza za HR izvještavanje. Praćenje propisa iz područja radnih odnosa, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja i izrada procedura vezana uz primjenu, samostalno sudjeluje u provođenju postupka prijema u radni odnos, izrađuje ugovore o radu za sve radnike, izrađuje sporazume o prestanku radnog odnosa, provodi postupak razduživanja radnika u slučaju prestanka radnog odnosa, zaprimanje zahtjeva za ostvaivanje prava iz radnog odnosa radnika, izrada prijedloga odluka koje donosi Uprava Društva, prijava radnika i promjena tijekom radnog odnosa na zdravstveno i mirovinsko osiguranje, samostalno izrađuje odluke temeljem podnesenih zahtjeva radnika, izrada i vođenje ostale dokumentacije iz djelokruga Sektora. Aktivno predlaže unapređenja i prijavljuje nedostatke vezane uz aplikaciju iz područja radnih odnosa, održavanje dokumentacije o radnicima.

Prosincac 2019. – listopad 2021. Specijalist obračuna plaće i kadrovske administracije, Spar Hrvatska d.o.o.

Priprema podataka potrebnih za obračun plaće. Točan i pravovremeni obračun plaća zaposlenika, plaća u naravi i drugog dohotka obračun poreza i doprinosa, obračun i refundacija bolovanja svi postupci vezani za zasnivanje i prestanak radnog odnosa (izrada ugovora o radu, otkazi ugovora o radu, prijave i odjave radnika na HZMO i HZZO, pisanje potvrda o radnopravnom statusu radnika i sl.) sudjelovanje u izradi plana godišnjih odmora,

održavanje i ažuriranje podataka radnika u kadrovskom informacijskom sustavu, sudjelovanje u pripremi i izradi obveznih mjesečnih i godišnjih podataka i izvješća za državna tijela i institucije; FINA, porezna Uprava, HZMO, HZZO, Zavod za statistiku i dr. održavanje potrebnih kontakata i korespondencije sa državnim tijelima, izrada redovitih mjesečnih izvješća za potrebe SPAR Hrvatska podrška i suradnja sa svim filijalama u prodaji i odjelima u centrali, po svim pitanjima vezanim za obračuna plaća i radno-pravni status radnika praćenje zakonskih propisa i regulative iz područja obračuna plaća i radnog prava, davanje inicijativa i prijedloga za poboljšanje i unapređivanje procesa rada. Rad u informacijskom programu SAP.

Veljača 2018. – listopad 2019. Stručni suradnik, Ministarstvo pravosuđa

Vrši nadzor obračuna računa i pripreme za odobravanje isplate po obračunatim računima, prati utrošak sredstava odobrenih prema pojedinim projektima za pružanje besplatne pravne pomoći. Knjiženje ulaznih računa, obračuna i knjiženje puntnih naloga, obračun loke vožnje, knjiženje izvoda, te obavlja administrativne poslove za potrebe Odjela.

Siječanj 2017. – siječanj 2018. Voditelj odjela financijsko-knjigovodstvenih poslova, Uprava za zatvorski sustav, Zatvor u Zagrebu

Rješava financijsko-planske i računovodstvene poslove za potrebe Zatvora, Centra za dijagnostiku i Centra za izobrazbu. Obavlja poslove računopolagatelja i poslove u svezi s javnom nabavom Nadzire pravilnost obračuna i isplate naknada za rada te neposredno rješava poslove vezano za izvještavanje prema FINI i drugim državnim institucijama.

Knjiženje ulaznih i izlaznih računa, knjiženje izvoda, usklađivanje stanja s dobavljačima, zatvaranje otvorenih stavaka. Evidencija i knjiženje putnih naloga, obračun loke vožnje. Točan i pravovremen obračun plaće, obračun radnih sati, obračun bolovanja, svi postupci vezani za zasnivanje i prestanak radnog odnosa. Sudjelovanje u izradi plana godišnjih odmora, ažuriranje i održavanje podataka službenika u informacijskom sustavu. Refundacija bolovanja od strane HZZO-a. Zaprimanje i kontrola kompletne dokumentacije na temelju koje se vrši obračun plaće. Izrada ugovora o radu. Izrada završnog računa (godišnjeg financijskog izvještaja) Obavlja i druge poslove po nalogu upravitelja.

Siječanj 2014. – prosinac 2016. Viši stručni referent u Odjelu za sustav besplatne pravne pomoći, Uprava za građansko, trgovačko i upravno pravo, Ministarstvo pravosuđa

Vodi registar udruga ovlaštenih za pružanje besplatne pravne pomoći, prikuplja podatke i priprema podloge za analizu projekata radi ocjene projekata ovlaštenih udruga za dobivanje sredstava za pružanje besplatne pravne pomoći i za ocjenu izvješća ovlaštenih udruga o provedbi projekata besplatne pravne pomoći. Izrađuje podloge za izradu materijala za sjednice Povjerenstva za besplatnu pravnu pomoć, priprema podloge za izradu godišnjeg izvješća o provedbi Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći za Vladu RH, vodi evidencije u skladu sa Zakonom o

besplatnoj pravnoj pomoći, te je ujedno i administrator sustava besplatne pravne pomoći što znači da brine o nesmetanom funkcioniranju aplikacije za besplatnu pravnu pomoć, odgovara korisnicima ukoliko postoji problem oko aplikacije, te u suradnji s korisnicima predlaže daljnje razvijanje i poboljšanje sustava, sudjelovala u izradi prijedloga proračuna za Odjel za besplatnu pravnu pomoć, nadzire obračun računa i vrši pripreme za odobravanje isplate po obračunatim računima, prati utrošak sredstava odobrenih prema pojedinim projektima za pružanje besplatne pravne pomoći, obavlja administrativne poslove za potrebe Odjela, te poslove cjelokupnog administriranja IT sustava besplatne pravne pomoći uz predlaganje daljnjeg razvoja i poboljšanje sustava. Sudjeluje u organizaciji svih konferencija iz djelokruga Odjela. Administrator sustava besplatne pravne pomoći.

Prosinac 2003. – prosinac 2013. Stručni referent u Odjelu za sustav besplatne pravne pomoći, Uprava za građansko, trgovačko i upravno pravo, Ministarstvo pravosuđa

Obavlja nadzor obračuna računa i pripreme za odobravanje isplate po obračunatim računima, prati utrošak sredstava odobrenih prema pojedinim projektima za pružanje besplatne pravne pomoći. Knjiženje ulaznih računa, obračuna i knjiženje puntnih naloga, obračun loke vožnje, knjiženje izvoda, te obavlja administrativne poslove za potrebe Odjela.

Svibanj 2000. – prosinac 2003. Voditelj financijsko-knjigovodstvenih poslova, Didara Sinković, k.d. Zabok

Obavlja i nadzire najsloženije poslove vezane za vođenje kompletnog računovodstva poduzeća. Vršiti obračun plaće i drugog dohotka, obračun radnih sati, obračun bolovanja, platne liste, izrada ugovora o radu, prijave i odjave radnika na HZMO i HZZO. Zaprma i kontrolira kompletnu računovodstvenu dokumentaciju, knjiži izlazne i ulazne račune, izrađuje mjesečni PDV, knjiži izvode, izrađuje završni račun (godišnje financijsko izvješće), sastavlja ponude, kontaktira stranke i poslovne partnere vezano za usklađivanje salda konto kupaca i dobavljača.

OBRAZOVANJE I OSPOBLJAVANJE

- 1994. – 1998. Završeno srednjoškolsko obrazovanje, Srednja škola Zabok, zanimanje ekonomist
- 1999. završen tečaj za osposobljavanje za rad na računalu knjigovodstveni program (maloprodaja, veleprodaja, obračun plaća, glavna knjiga), Pučko otvoreno učilište Donja Stubica
- 2002. završen program usavršavanja za samostalno obavljanje i vođenje knjigovodstvenih, računovodstvenih i financijskih poslova, Pučko otvoreno učilište Donja Stubica
- 2019. – 2022. Preddiplomski stručni studij Veleučilište Baltazar Zaprešić, smjer Poslovna ekonomija i financije
- 2022. – 2024. Diplomski stručni studij Veleučilište Baltazar Zaprešić, Menadžment javnog sektora

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik: Hrvatski

Ostali jezici: Engleski

RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
Slušanje	Čitanje	Govorna interakcija	Govorna produkcija	
B2	B2	B2	B2	B1

Stupnjevi: A1/2: Temeljni korisnik - B1/B2: Samostalni korisnik - C1/C2 Iskusni korisnik
Zajednički europski referentni okvir za jezike

Komunikacijske vještine

Dobre komunikacijske vještine stečene kroz organiziranje i izlaganje na konferencijama na temu besplatne pravne pomoći, rada sa strankama, samostalnog vođenja postupaka.

Poslovne vještine

Timski duh, sposobnost prilagođavanja različitim sredinama stečeno kroz osposobljavanje i rad, poglavito tijekom rada u državnoj upravi.

Organizacijske/rukovoditeljske vještine

Organizacija raznih seminara, konferencija i okruglih stolova na temu financiranja besplatne pravne pomoći.

Digitalna kompetencija samoprocjena

Obrada informacija	Komunikacija	Stvaranje sadržaja	Sigurnost	Rješavanje problema
Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik	Iskusni korisnik

Stupnjevi: Temeljni korisnik - Samostalni korisnik - Iskusni korisnik
Informacijsko-komunikacijske tehnologije - tablica za samoprocjenu

Vozačka dozvola:

B kategorija

Aplikacije

Poznavanje rada u SAP-u , Synesis-u , COP-u i CrosigHR aplikacijama

DODATNE INFORMACIJE

Prezentacije

Samostalna izrada i izlaganje prezentacija u vezi s sustavom besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj, problemima u primjeni Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i podzakonskih akata.

Predavač o informacijskom sustavu – aplikaciji za unos podataka u sustav radi odobravanja zahtjeva podnesenih temeljem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći

Međunarodna konferencija "Europska unija - od aktivnih građana do podrške građanima“ – prezentacija novog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i njegovoj primjeni, te o skoroj objavi natječaja i financiranja za pružanje besplatne pravne pomoći.

Dubrovnik - 11. međunarodni poslijediplomski seminar Public and Private Justice posvećen proučavanju utjecaja arbitraže i parničnog postupka na njihov međusobni razvoj u domaćim, regionalnim i globalnim razmjerima prezentirala ulogu pravnih klinika u sustavu pravne pomoći kroz sažetak o primarnoj pravnoj pomoći u smislu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći s naglaskom na financiranje projekata za pružanje primarne pravne pomoći, iskustva vezana uz financiranje primarne pravne pomoći i rada s Klinikama te predlaganje rješenja za unaprjeđenje kliničkih projekata.

Projekti

„Twinning Light“ projekt- IPA 2009. - jedan od predavača na seminarima

IPA 2009 Unaprjeđenje sustava besplatne pravne pomoći - Unapređivanje pristupa pravosuđu jačanjem sustava pravne pomoći u Hrvatskoj – Implementacija sustava besplatne pravne pomoći u RH kroz informacijski sustav (aplikaciju za besplatnu pravnu pomoć), predavač korisnicima i administrator informacijskog sustava besplatne pravne pomoći

„Promotion of the Rule of Law in the Kyrgyz Republic“- stručni predavač za obračun troškova i financiranje besplatne pravne pomoći i izradu zakonskog rješenja za Republiku Kirgistan angažirana od strane Deutsche Gesellschaft za Internationale Zusammenarbeit (GIZ).
Prezentacija aplikacije besplatne pravne pomoći Republike Hrvatske u Ministarstvu pravosuđa Republike Kirgistan.

Seminari

Primjena Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge, Ured za Udruge Vlade Republike Hrvatske

Ministarstvo uprave – primjena Uredbe o uredskom poslovanju